

ارزیابی استراتژیک اسرائیل در سال ۲۰۲۲

ویرایش شده توسط درور شالوم و آنات کورتز

ترجمه: مرکز مطالعات سورین

اسفنده ۱۴۰۰

ارزیابی استراتژیک اسرائیل در سال ۲۰۲۲

ویرایش شده توسط درور شالوم و آنات کورتز

مؤسسه مطالعات امنیت ملی

ماموریت مؤسسه مطالعات امنیت ملی تقویت امنیت ملی اسرائیل و کمک به تامین امنیت آینده آن به عنوان یک کشور یهودی و دموکراتیک است. مؤسسه مطالعات امنیت ملی (Khalatz) - شرکت عام المنفعه، که به عنوان اندیشکده پیشرو در اسرائیل و یکی از ۵۰ مؤسسه پیشرو در جهان در زمینه امنیت و روابط بین الملل رتبه بندی می شود، یک اتاق فکر مستقل و غیروابسته را اداره می کند که به موضوعات استراتژیک اصلی در دستور کار امنیتی و ملی اسرائیل می پردازد. محققان این مؤسسه در زمینه دانشگاهی، نظامی و سیستم های دولتی تجربه کسب کرده اند. هدف این مؤسسه آموزش، تأثیرگذاری و خدمت به عنوان یک نهاد مستقل با صدای روشن، هم تصمیم گیرندگان در بالاترین سطوح در اسرائیل و هم به عموم مردم است. این مؤسسه از طریق مشارکت عمیق خود در گفتمان عمومی و تحقیقات سیاست محور خود، تلاش می کند تا فرصت های سیاستی را شناسایی کرده و راه حل های خلاقانه ای برای چالش های امنیت ملی پیش روی اسرائیل ارائه دهد.

۶	مقدمه: امنیت ملی اسرائیل در آستانه سال ۲۰۲۲ - در آستانه تصمیم گیری ها
۱۳	۱ سیستم بین المللی: یک جهان، دو برداشت و کمپین رو به رشد
۱۳	توصیه ها
۱۴	جهان در نگاهی کل نگر
۱۹	خاورمیانه و اسرائیل
۲۱	خلاصه و توصیه ها - نیاز به بهبود ارزش اسرائیل به عنوان یک دارایی برای سیستم بین المللی
۲۳	۲ عرصه منطقه ای: اصطکاک و اردو زدن در کنار تنش و همکاری
۲۳	روندها
۲۳	توصیه ها
۲۴	عوامل شکل دهنده
۲۶	مصر
۲۷	اردن
۲۷	عربستان سعودی و کشورهای حوزه خلیج فارس
۲۹	عراق
۲۹	ترکیه
۳۰	سازمان های غیر دولتی
۳۱	توصیه ها
۳۳	۳ اقتصاد در خاورمیانه: پیامدهای بحران کرونا با توجه به شکاف بین کشورهای منطقه
۳۳	روندها
۳۳	توصیه ها
۳۴	باشگاه های اقتصادی
۳۵	همه گیری کرونا
۳۶	تورم و سیاست پولی
۳۷	سیاست بودجه
۳۹	بخش خارجی، گردشگری و نقل و انتقالات
۴۰	رشد و اشتغال
۴۱	اقتصاد دیجیتال در خاورمیانه
۴۲	توصیه های خط مشی
۴۳	۴ ایران: به سوی تصمیم گیری بین بحران هسته ای و آستانه هسته ای
۴۳	روندها
۴۳	توصیه ها
۴۴	عرصه داخلی
۴۶	عرصه منطقه ای
۴۹	برنامه هسته ای و مذاکرات برای بازگشت به توافق برجام
۵۰	چهار سناریوی ممکن برای سال آینده

مقدمه

امنیت ملی اسرائیل در آستانه سال ۲۰۲۲ - در آستانه تصمیم گیری ها

ایلیا یفیموویچ - DPA - مانوئل تراختنبرگ و درور شالوم

در آستانه سال ۲۰۲۲، وضعیت استراتژیک کشور اسرائیل با ناسازگاری میان قدرت های امنیتی، اقتصادی و فناوری آن و شدت چالش های سیاسی، امنیتی و داخلی بیش روی آن مشخص می شود. اینها یکی از پیچیده ترین و نگران کننده ترین تهدیدات راهبردی است که اسرائیل می شناسد و در این فرآیند فقدان یک مفهوم راهبردی جامع، منسجم و دوراندیشانه را در مقابل آنها آشکار می سازد.

در مرکز چالش ها: ایران - که همچنان به آستانه هسته ای دست می یابد و در عین حال به طور مستمر توانایی تهدید اسرائیل با آتش های پیرامونی، عظیم و دقیق از چندین عرصه را تشدید می کند. عرصه فلسطین - خطرات واقعی تشدید تنش برای اسرائیل، از هم پاشیدگی تشکیلات خودگردان و فقدان حکومت، در حال لغزیدن به سوی یک دولت واحد دو تابعیتی که هویت اسرائیل را به عنوان یک کشور یهودی و دموکراتیک و موقعیت آن را در عرصه سیاسی و حقوقی بین المللی تضعیف می کند. در داخل اسرائیل - شکاف های بین بخشی، قطبی شدن احزاب سیاسی، از دست دادن اعتماد به نهادهای دولتی

و فرسایش دولت به یک تهدید واقعی برای انعطاف پذیری اجتماعی و امنیت ملی اسرائیل تبدیل شده است.

این ترکیب چالش‌ها مستلزم کنار هم گذاشتن پارادایم‌هایی است که در دهه گذشته مسیر خود را طی کرده‌اند و تدوین یک استراتژی به‌روز و شجاعانه در جای خود ضروری می‌سازد؛ در حالی که ابتکار عمل و تمایل و رسیدن به تصمیمات دشوار است.

در انجام این کار اسرائیل نه تنها باید به قدرت امنیتی سر سخت خود تکیه کند، بلکه باید قدرت نرم خود را با استفاده از دارایی‌های اثبات شده‌اش در بسیاری از زمینه‌ها از جمله فناوری و علم، به ویژه در مواجهه با تغییرات در دستور کار جهانی (بحران آب و هوا، ظهور چین، همه‌گیری کرونا) پرورش دهد و از آن بهره‌برداری کند. عقب ماندگی منطقه‌ای که مزیت‌های اسرائیل و انقلاب تکنولوژیکی که "رقابت‌یادگیری" را تسریع می‌بخشد، برتری اسرائیل را بر دشمنانش به چالش می‌کشد. این سند، که این موضوعات را به طور گسترده مورد بحث قرار می‌دهد، به منظور تشویق گفت‌وگوی عمومی برای ارائه سطحی از تحقیق و پاسخ به این چالش‌ها، در نتیجه به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا دیدگاه استراتژیک مناسبی را تدوین کنند.

در نگاهی به گذشته، اسرائیل جدا از دوره‌های رویارویی با حماس برای مدتی طولانی از آرامش نسبی برخوردار بوده است. این دوره امکان توسعه و تشدید در زمینه‌های امنیتی، فناوری و اقتصاد را فراهم کرد که شالوده تشکیل دهنده بازدارندگی اسرائیل در برابر دشمنانش بر روی آن بنا شده است. در حالی که کشورهای خاورمیانه به عنوان بخشی از چرخه درگیری با بی‌ثباتی داخلی و اقتصاد متزلزل مواجهند، تعدادی از کشورهای عربی روند پذیرش موجودیت اسرائیل را طی کرده‌اند و حتی به دنبال عادی‌سازی روابط و همکاری با آن هستند. استقامت «قراردادهای ابراهیم» در مقابل عملیات «نگهبان دیوارها» بیان روشنی از این روند است که فضای استراتژیک قابل توجهی را برای افزایش نفوذ منطقه‌ای اسرائیل فراهم می‌کند. علاوه بر این، تشکیل دولت جدید در اسرائیل و تصویب بودجه پس از یک دوره طولانی بی‌ثباتی سیاسی و همچنین علاقه دولت بایدن به تشکیل این دولت، راه را برای مقابله مؤثر با چالش‌های راهبردی که با آن مواجه است و یک ترکیب منحصر به فرد باز می‌کند.

از سوی دیگر، اسرائیل با یک واقعیت راهبردی مملو از چالش‌های پیچیده مواجه است، با استراتژی که اسرائیل در قبال سه چالش اتخاذ می‌کند که به‌ویژه کمبود شدید در آن دارد و در برخی زمینه‌ها حتی با منافع مهم دولت همخوانی ندارند:

● ایران جدی‌ترین تهدید خارجی برای اسرائیل، هم از نظر دستیابی به توانمندی هسته‌ای نظامی و هم

در براندازی منطقه‌ای، که شامل تلاش برای ایجاد تهدید آتش پیرامونی برای اسرائیل و به‌ویژه پروژه تولید موشک‌های نقطه زن برای حزب‌الله لبنان است. همه اینها در ببحوجه دشواری فزاینده اسرائیل در مواجهه با کلیت چالش‌ها و نیاز فزاینده به تعمیق هماهنگی و روابط ویژه با ایالات متحده، صرف نظر از اینکه توافقی در مورد موضوع هسته‌ای حاصل شود یا خیر، رخ می‌دهد.

● صحنه فلسطین تهدیدی جدی برای اسرائیل به دلیل هویت آن به عنوان یک کشور یهودی و دموکراتیک و جایگاه آن در عرصه بین‌المللی است. در یهودیه و سامره، وضعیت امنیتی مانند حباب است، اما در حال حاضر به لطف فعالیت‌های فشرده ارتش اسرائیل و شین بث و هماهنگی امنیتی با تشکیلات خودگردان فلسطین تحت کنترل است. با این حال، تشکیلات خودگردان در حال تضعیف است و هر لحظه ممکن است از هم بپاشد، در حالی که ناامیدی فزاینده نسل جوان در آنجا آن را به سمت ایده یک کشور سوق می‌دهد و در عرصه بین‌المللی، خطر برخورد قانونی علیه اسرائیل و معرفی آن به عنوان یک دولت آپارتاید در حال تشدید است. در مواجهه با نوار غزه، اسرائیل در حال حاضر با همان معضلی مواجه شده که سال‌ها با آن همراه بوده است: چگونگی رسیدگی به نیاز فوری برای تثبیت وضعیت انسانی، جلوگیری از تشدید تنش و ترویج بازگشت اسرا و مفقودین و در عین حال جلوگیری از تقویت حکومت حماس و تشدید نظامی آن.

● در عرصه داخلی نیز در مواجهه با قطبی‌سازی، شکاف‌ها، تنش‌ها و افراط‌گرایی (مفهومی، کلامی و فیزیکی)، کاهش اعتماد به نهادهای دولتی و اندیشه دولت‌گرایی، خطر جدی به‌ویژه وجود دارد. در پس‌زمینه، شکاف‌هایی نیز در آمادگی برای سناریوهای جنگ چند جبهه‌ای و دیگر رویدادهای پرتلفات دیده می‌شود. این عرصه به ویژه به دلیل فقدان سازوکارها در سطح ملی برای تفکر یکپارچه در مورد طیف وسیعی از موضوعات و روابط متقابل بین آنها و سایر چالش‌های امنیت ملی، چالش برانگیز است.

هماهنگی با ایالات متحده باید به حلقه اختیار و ایجاد اعتماد متقابل افزایش یابد.

در پس‌زمینه، اسرائیل ملزم به مقابله با یک واقعیت متغیر و پیچیده جهانی و منطقه‌ای است: درگیری تجاری فزاینده بین ایالات متحده و چین، افزایش تغییرات آب و هوایی شدید، بحران‌های مکرر اقتصادی، تغییر در هنجارها به دنبال همه‌گیری ویروس کرونا و نگرانی‌های فزاینده در مورد ثبات دموکراسی‌های لیبرال؛ علاوه بر این، دو قطبی شدن داخلی در ایالات متحده و انحراف توجه به چین، توجه به خاورمیانه را خنثی کرده و تمایل آن را برای گوش دادن به منافع و نگرانی‌های اسرائیل، هم در قبال ایران و هم در زمینه فلسطین، کاهش می‌دهد. همچنین بدیهی است که بسیاری از کشورها صبر خود را نسبت به مواضع و سیاست‌های اسرائیل به ویژه در مورد فلسطین از دست داده‌اند.

در پاسخ به این چالش‌ها، یک استراتژی باید تدوین شود که شامل اجزای اساسی زیر باشد که باید با حرکت‌های مکمل غنی شود:

- ایران - افزایش هماهنگی و تقویت روابط ویژه با ایالات متحده با حفظ صلاحدید و ایجاد اعتماد متقابل، هم برای به حداکثر رساندن گفتمان در مورد حرکت سیاسی متمرکز بر توافق هسته‌ای مورد قبول اسرائیل و هم برای ایجاد یک گزینه نظامی معتبر بین دو کشور در برابر ایران، تا حد امکان. این گزینه باید از یک مفهوم مدولار و چندوجهی به جای مفهوم "همه یا هیچ" مشتق شود تا نه تنها پروژه هسته‌ای بلکه آسیب‌پذیری‌های دیگر در ایران مانند زیرساخت‌های ملی و نهادهای حاکمیتی را در بر گیرد. برای این منظور باید از مفهوم «کارزار بین جنگ‌ها» و همچنین مهار پروژه موشک‌های نقطه زن در لبنان استفاده شود. در عین حال باید ابزارهای ذهنی، سیاسی و اقتصادی ایجاد و فعال شود

که به تلاش برای تنگ کردن گام‌های ایران در همه عرصه‌ها کمک کند.

● عرصه فلسطین - ترویج تحرکات سیاسی همراه با اقدامات اقتصادی قابل توجه برای تقویت تشکیلات خودگردان فلسطین و بهبود شرایط زندگی مردم در یهودیه و سامره، در عین حال توقف لغزش به سوی واقعیت یک کشور و ایجاد افقی برای جدایی در آینده. در نوار غزه، باید تلاش کرد تا حرکت‌هایی با روح "اقتصاد برای امنیت" صورت گیرد و در عین حال مصر، جامعه بین‌المللی و عناصر منطقه‌ای را به سوی چنین تلاش‌هایی ترغیب کند، حتی اگر شانس آن در حال حاضر زیاد نباشد. این تا حدی برای ایجاد پایه‌ای از حسن نیت در عرصه بین‌المللی در صورتی است که تلاش‌ها با شکست مواجه شود و اسرائیل دوباره مجبور به اقدام نظامی در منطقه شود.

● عرصه داخلی - برخورد عمیق با موضوعاتی که برای مدت طولانی مورد غفلت قرار گرفته و شکاف‌های بین‌بخشی را برمی‌انگیزد و انعطاف‌پذیری اجتماعی را تضعیف می‌کند، از جمله جنایت، انفعال در میان جوانان و موانع اقتصادی و اشتغال در بخش عربی؛ سلسله مسائل بحث‌برانگیز با مهاجران بادی‌نشین در نقب؛ توسعه انواع کانال‌های خدمات‌کشوری و لشکری برای گروه‌های مختلف جمعیت به منظور کاهش نابرابری در مشکلات. همچنین تلاش برای ایجاد محتوای جدید در ایده دولت و در پلت فرم ارزش‌های مشترک جامعه اسرائیل که به ویژه برای نسل جوان طراحی شود، ضروری است. در عین حال، هم در شرایط یک جنگ چندجبهه‌ای و هم در شرایط بلایای طبیعی شدید، آمادگی برای حوادث پر تلفات باید بهبود یابد.

در بلندمدت و درازمدت، اسرائیل باید راهبردی را تدوین کند که بر چالش‌های زیر تمرکز کند:

● نیاز به توسعه قابلیت‌های یادگیری، تفکر و برنامه‌ریزی یکپارچه با فرآیندهای عمیق در عرصه ژئواستراتژیک و سیاسی بین‌المللی، منطقه‌ای و درون اسرائیلی و همچنین توانمندسازی مولفه‌های قدرت نرم که قرار است به ارتقای سیاست‌های آن کمک کنند. به ویژه آنهایی که با نفوذ آگاهانه از طریق شبکه‌های اجتماعی و سایبری مرتبط هستند. برای این منظور، همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه‌های آب، انرژی، اقتصاد و مبارزه با تغییرات آب و هوایی کمک خواهد کرد.

● لزوم تعمیق اتحاد استراتژیک و روابط ویژه با ایالات متحده و در عین حال برجسته کردن دارایی‌های اسرائیل برای آن در زمینه‌های فناوری، علم، کارآفرینی و فرهنگ. در این زمینه، ما باید تلاش کنیم تا رابطه‌ای تازه و شجاعانه با نسل جوان جامعه یهودی ایالات متحده و یهودیان دیاسپورا ایجاد کنیم.

● لزوم تعمیق و برقراری روابط با اردن و مصر و سایر کشورهای میانه‌رو و عمل‌گرا در منطقه و در عین حال استفاده از بستر «توافق نامه ابراهیم» برای تلاش برای همکاری گسترده با آنها (MESA - اتحاد

استراتژیک خاورمیانه)، برای تکیه بر حوزه های مختلف از جمله اطلاعات، پدافند هوایی، کشاورزی، آب و بهداشت. روابط اقتصادی با کشورهای دریای مدیترانه نیز باید تعمیق شود و تنش ها با ترکیه کاهش یابد.

● در سطح نظامی - توسعه مستمر ارتش اسرائیل باید با روح برنامه چند ساله "تنوفا" و به ویژه انطباق آن با عصر اطلاعات، سیستم های خودمختار و سایبری تشویق شود. گفت و گوهای سیاسی-امنیتی باید برای تدوین اهداف استراتژیک به روز برای سناریوهای درگیری محدود مانند "روزهای نبرد" ترویج شود؛ این شامل جنگ در قلمرو شمالی و نوار غزه، و همچنین یک درگیری چند جبهه ای از یک سو و انحلال تشکیلات خودگردان فلسطین از سوی دیگر است.

توصیه های اصلی

- ۱- تدوین استراتژی به روز، مبتکرانه و جامع متناسب با تغییر محیط استراتژیک و عملیاتی؛ آماده سازی موزاری در مواجهه با چالش های ناشی از ایران، مسئله فلسطین و عرصه داخلی اسرائیل.
- ۲- ایجاد مکانیسم های برنامه ریزی و اقدام یکپارچه دولت برای احیای قانون، نظم و حکومت در مناطق تحت کنترل غیرقابل کنترل در اسرائیل. برخورد با جنایت در جامعه عرب؛ کاهش تنش، خصومت و نابرابری بین گروه ها و جوامع در اسرائیل.
- ۳- چالش ایران - آمادگی برای شکل گیری توافق هسته ای بین ایران و ابرقدرت ها و همچنین شرایط عدم توافق. برای حذف ایران از لیست دارندگان بمب هسته ای گزینه نظامی لازم است و بهتر است با آمریکا هماهنگ شود.
- ۴- پافشاری بر کارزار بین جنگ ها علیه استقرار ایران و ایجاد مأموریت های آن در مرزهای اسرائیل و به روز رسانی فعالیت های درون آن. در عین حال، مقابله با تمامی مولفه های چالش منطقه ای ایران با تاکید بر توقف پروژه موشکی نقطه زن در لبنان و خنثی کردن تلاش های نفوذ آنها در منطقه.
- ۵- عرصه فلسطین - ترویج اقدامات زیرساختی سیاسی و اقتصادی برای تقویت تشکیلات خودگردان فلسطین و بهبود بافت زندگی مردم آن. پرهیز از مراحل که لغزش به سوی واقعیت یک کشور را تسریع و همچنین شرایط و افق هایی برای جدایی و پیشبرد گزینه های دیگر برای آینده ایجاد می کند.
- ۶- در مواجهه با نوار غزه، اسرائیل در تلاش است تا اقداماتی را با روحیه «اقتصاد در برابر امنیت» تدوین کند، در حالی که از مصر، عوامل بین المللی و منطقه ای و همچنین تشکیلات خودگردان فلسطین برای این تلاش استفاده می کند. آرامش در گرو پیشبرد نظم در مورد اسرا و مفقودین و کاهش گسترده محاصره غزه است.
- ۷- افزایش هماهنگی با ایالات متحده - روابط ویژه و ایجاد اعتماد - در سطح دو حزب؛ تاکید بر درایی

های اسرائیل برای ایالات متحده به عنوان بازیگری مسئول در زمینه های فناوری، علم، کارآفرینی و فرهنگ.

۸- گسترش قراردادهای ابراهیمی و همچنین روابط با اردن و مصر، پیگیری همکاری های منطقه ای که متکی بر حوزه های مختلف از جمله اطلاعات، دفاع هوایی، انرژی، کشاورزی، آب و بهداشت خواهد بود. اسرائیل باید روابط اقتصادی خود را با کشورهای مدیترانه شرقی تعمیق بخشد و تنش ها با ترکیه را کاهش دهد.

۹- انقلاب فناوریانه و فضای مجازی «رقابت یادگیری» را تسریع می کند و اسرائیل را ملزم به سرمایه گذاری در توسعه می کند. مطالعات علم، تکنولوژی و آموزشی برای حفظ و حتی ارتقای مزیت نسبی آن که سرمایه ای برای امنیت ملی و جایگاه آن در جهان است.

۱۰- اتوماسیون و سایبری؛ تطبیق برنامه های عملیاتی و بهبود آمادگی غیرنظامیان برای درگیری محدود و جنگ چند عرصه ای.

سیستم بین‌المللی

یک دنیا، دو برداشت و کمپینگ روبه رشد

اساف اوریون، سحر عیلام، تامر فادلون، عودد عران، علاءد شاویت، دانیل راکوف و شیرا عفرون

روندها

بهبود اقتصادی در سایه اختلالات کرونا • رقابت بین قدرت‌ها کمپینگ جهانی در جهان را عمیق‌تر می‌کند • پتانسیل همکاری‌های اقلیمی • دولت بایدن بر عرصه داخلی متمرکز است، تلاش می‌کند توجه به خاورمیانه را کاهش دهد و بر ملاحظات حقوق بشر تأکید دارد.

توصیه‌ها

افزایش هماهنگی با دولت ایالات متحده • تحقق مزیت‌ها در زمینه‌های فناوری برای ترویج ابتکارات منطقه‌ای و بین‌المللی • حفظ روابط اقتصادی با چین و گفتگو با روسیه • بهبود روابط با اروپا • تقویت روابط با جوامع یهودی

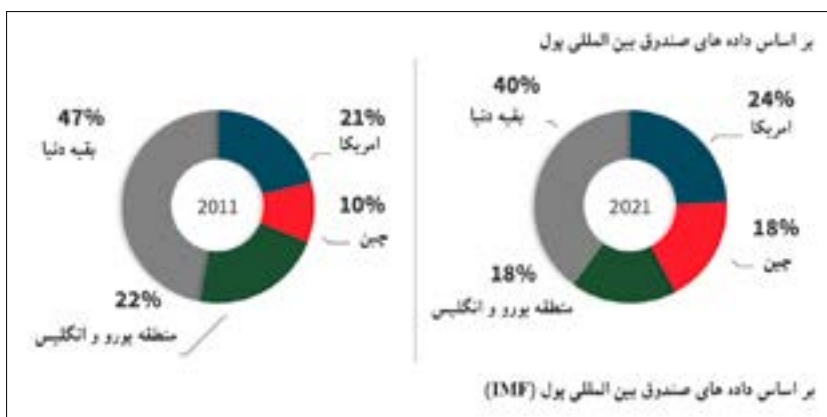

نظام بین‌الملل با بحران‌ها و چالش‌های فراوان، با تمرکز بر تلاش‌های بهبود اقتصادی از بحران کرونا در کنار مقابله با آن، دچار آشفتگی است. رقابت بین ایالات متحده و چین کمپینگ را در پویایی بین‌المللی تشدید می‌کند. از سوی دیگر، بحران اقلیمی زمینه‌ای برای بررسی توانایی همکاری با وجود اختلاف نظرها است. دولت ایالات متحده توجه خود را به خاورمیانه و چالش‌های آن کاهش می‌دهد و ملاحظات حقوق بشر را در میانه نبردهای میان دوره‌ای و افزایش دوقطبی شدن سیاسی در ایالات متحده؛ مجدداً در مرکز سیاست‌های خود قرار می‌دهد. همه اینها بر لزوم به روز رسانی سیاست اسرائیل در عرصه بین‌المللی و به ویژه افزایش هماهنگی با دولت آمریکا و بازیگران کلیدی جامعه بین‌المللی و مهار آنها برای پیشبرد اهداف اسرائیل از جمله جلوگیری از هسته‌ای شدن ایران تأکید دارند. این به موازات تحقق مزیت‌های نسبی اسرائیل، به ویژه در زمینه‌های علم و فناوری، برای ترویج ابتکاراتی است که به ثبات خاورمیانه و مقابله با بحران جهانی آب و هوا کمک می‌کند.

جهان در نگاهی کل نگر

سال ۲۰۲۱ با تلاش‌های جهانی برای بهبود بحران کرونا و به ویژه اثرات حاد اقتصادی آن مشخص شد. تمرکز اقتصاد جهانی همچنان به سمت شرق حرکت می‌کند و در عین حال رقابت استراتژیک بین ایالات متحده و چین را تشدید می‌کند. دولت جو بایدن درگیر سازماندهی و تعدیل است و در تلاش است تا موقعیت ایالات متحده را به رأس اردوگاه دموکرات‌ها بازگرداند. در جایگاهی که در راس دستور کار جهانی قرار دارد، مقابله با بحران آب و هوا در کنار سایر بحران‌های فوری، از جمله تنش بین روسیه و اوکراین و موضوع هسته‌ای ایران است.

این احتمال وجود دارد که در سال ۲۰۲۲ نیز اختلالاتی در عرصه بین‌المللی به دلیل سویه‌های بیشتر بیماری کرونا، نابرابری واکسن‌ها و تفاوت بین کشورها در نحوه برخورد با این بیماری همه‌گیری ایجاد شود. اینها همچنان به زنجیره‌های تولید و عرضه آسیب می‌زند و حتی ممکن است باعث بحران تورم شود. وضعیت اقتصادی آسیا همچنان رو به افزایش خواهد بود و در عین حال کاهش تدریجی اهمیت خاورمیانه و توجه جهانی به آن ادامه خواهد یافت. ثبات داخلی (سیاسی-اقتصادی-اجتماعی) همچنان اولویت اصلی اکثر کشورهای جهان خواهد بود.

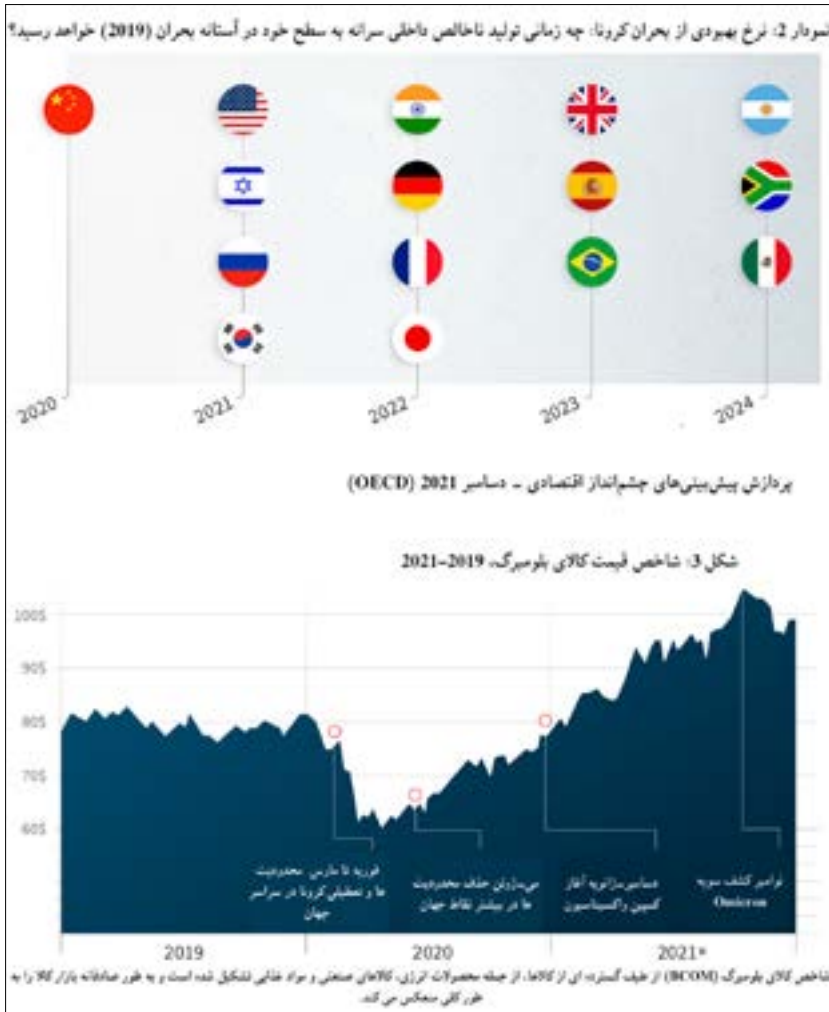
انتظار می‌رود رقابت بین قدرت‌ها تشدید شود و جبهه‌گیری‌ها افزایش یابد. دولت ایالات متحده تلاش خواهد کرد تا روابط خود را با متحدانش در سراسر جهان تقویت کند و در عین حال ائتلافی از دموکراسی‌ها را به عنوان وزنه تعادلی در برابر رژیم‌های خودکامه به رهبری چین و روسیه تشکیل دهد. در این زمینه، موضوع حقوق بشر به جایگاهی محوری در روابط بین‌الملل باز خواهد گشت. انتظار می‌رود بحران آب و هوا به عنوان چالش بزرگ پیش روی بشر در نسل کنونی، به عنوان طراح هنجارها در عرصه بین‌المللی و به عنوان پایه‌ای مرکزی برای مشارکت و رقابت، در رأس دستور کار جهانی قرار گیرد.

طی سال ۲۰۲۱، اقتصاد جهانی به سرعت نسبت به پیش‌بینی‌های قبلی بهبود یافت. رشد جهانی در سال ۲۰۲۱ پس از انقباض حدود سه درصدی در سال ۲۰۲۰ حدود شش درصد برآورد شده است. طبق پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول، روند بهبود ادامه خواهد داشت و پیش‌بینی برای سال ۲۰۲۲ رشد تولید ناخالص داخلی جهانی نزدیک به پنج درصد است. با این حال، بحران شکاف بین کشورهای ثروتمند و کشورهای واکسینه شده را که نرخ بهبود اقتصادی آنها به طور کلی بالا است و کشورهای فقیرتر و کمتر واکسینه شده به جای مانده را افزایش داده است.

اقتصاد جهانی در سال آینده با چالش‌های زیادی مواجه خواهد شد، از جمله اختلالات در زنجیره تامین جهانی که از ژانویه ۲۰۲۰ به طور مداوم ادامه خواهد داشت. کشمکش بین قدرتی بین ایالات متحده و چین که مجموع سهم آنها در تولید ناخالص داخلی جهان ۴۲ درصد است. افزایش قیمت کالاها و خطر بازگشت تورم به خط مقدم پس از غیبت ۳۵ ساله؛ و تهدیدات سایبری توهین آمیز برای فعالیت‌های تجاری در عصر دیجیتالی شدن افزایش یافته است. علاوه بر این، فقدان واکسن در کشورهای کمتر ثروتمند، بهبود جهانی را به خطر می‌اندازد، زیرا ترس از ایجاد گونه‌های مقاوم به واکسن در این کشورها وجود دارد. از این رو در سال گذشته شاهد تلاش برخی کشورها و بخش‌های صنعتی برای کاهش وابستگی به زنجیره‌های جهانی و حتی بازگرداندن بخش کوچکی از تولید به کشورهای توسعه یافته بوده‌ایم. این پدیده هنوز به مقیاس وسیعی نرسیده است، اما در صورت گسترش آن در سال‌های آینده اثرات زیادی بر اقتصاد جهان خواهد داشت.

نمودار ۲: نرخ بهبودی از بحران کرونا: چه زمانی تولید ناخالص داخلی سرانه به سطح خود در آستانه بحران (۲۰۱۹) خواهد رسید؟

سیاست‌های دولت‌ها و بانک‌های مرکزی در جهان، همراه با نیاز به خدمات دیجیتالی کردن در طول همه‌گیری، تقاضای زیادی برای خدمات فناوری اسرائیل ایجاد کرده است. افزایش خدمات با فناوری پیشرفته هم در افزایش رشد و هم در کاهش فشارهای تورمی به نفع اقتصاد اسرائیل بوده است. جریان

سرمایه خارجی به اسرائیل باعث تقویت شِکل و کاهش واردات به اسرائیل می شود. با این حال، جزر و مد اقتصادی در اسرائیل تحت تأثیر فرآیندهای جهانی قرار خواهد گرفت و مستلزم سرمایه گذاری بیشتر در سرمایه های انسانی، فناوری و زیرساخت های ارتباطی است که نیازهای رو به رشد محلی را برآورده می کند. در ایالات متحده، اولین سال تصدی دولت بایدن به سازماندهی مجدد، در درجه اول به پیشبرد دستور کار داخلی با محوریت ارتقاء زیرساخت ها و اقتصاد و در عین حال ریشه کن کردن کرونا اختصاص داشت. دولت قصد دارد هر چه زودتر اقدامات اصلی خود را در عرصه داخلی به پایان برساند، زیرا از ترس اینکه در انتخابات میان دوره ای (نوامبر ۲۰۲۲) اکثریت دموکراتیک کنگره و سنا را از دست بدهد. در سیاست خارجی، روند «رویگرد به آسیا» با تمرکز توجه و منابع بر چالش های ایجاد شده از سوی چین، با تأکید بر ایجاد قابلیت ها و تقویت مشارکت با متفقین در اروپا و آسیا، تشدید شده است. همه اینها علاوه بر پیشبرد موضوع آب و هوا و رویارویی کنترل شده با روسیه است.

ایالات متحده در حال کاهش دخالت خود در خاورمیانه است.
خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان

رقابت استراتژیک بین ایالات متحده و چین همچنان مهمترین عامل شکل دهنده نظام بین المللی خواهد بود. این رقابت در مورد ساختار سیستم و قوانین، هنجارها و محتوایی است که زیربنای آن است. این رقابتی چند بعدی برای ارزش ها و ایدئولوژی و برتری اقتصادی، فناوری و امنیتی است. این شرکت در مناطق اصطکاک ژئواستراتژیک از جمله تایوان، دریای چین جنوبی و قطب شمال فعالیت می کند. در سال گذشته، رقابت، عمدتاً در مقابل پس زمینه افزایش فشار دولت بایدن بر چین برای سابقه حقوق

بشر، تایوان، تجارت دوجانبه و تلاش‌های این کشور برای نفوذ سیاسی از طریق فعالیت‌های اقتصادی در سراسر جهان، از جمله در زمینه‌های مناطق استراتژیک و حساس، تشدید شده است. این روند در سال‌های آینده ادامه خواهد داشت و انتظار می‌رود ایالات متحده به شرکای دیگر - اتحادیه اروپا، بریتانیا، استرالیا، کانادا، ژاپن و کره جنوبی بپیوندد. چین به نوبه خود تلاش خواهد کرد تا به بهبود سریع خود از بحران کرونا ادامه دهد، اما همچنین باید با آسیب پذیری‌های اقتصاد خود، از جمله ورشکستگی غول‌های املاک چین، مقابله کند.

در ژانویه ۲۰۲۱، با اعلام پرزیدنت بایدن مبنی بر اینکه این موضوع به عنوان اولویت اصلی امنیت ملی ایالات متحده و بازگشت به توافق پاریس، که پرزیدنت ترامپ از آن خارج شد، بحران آب و هوا به سرلوحه دستور کار جهانی بازگشت. در ماه نوامبر کنفرانس بین‌المللی آب و هوا در گلاسکو برگزار شد که در آن کشورهای جهان برنامه‌های خود را برای مقابله با بحران و تعهدات خود برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در دهه جاری ارائه کردند و تعدادی توافق نامه مهم امضا شد. کلیدهای اصلی پیشرفت، میزان همکاری چین در فرآیند جهانی به رهبری ایالات متحده، علیرغم رقابت آنها و میزان کمک اقتصادی به کشورهای در حال توسعه برای توسعه اقتصادهای سبز است. کنفرانس بین‌المللی دیگری در سال ۲۰۲۲ در شرم‌الشیخ و در سال ۲۰۲۳ در ابوظبی برگزار خواهد شد و انتظار می‌رود که بحث‌هایی که برگزار می‌شود، از جمله بر پیامدهای بحران آب و هوا برای خاورمیانه و شمال آفریقا متمرکز باشد.

اروپا با موج حاد کرونای دیگری مواجه است که رکود اقتصادی این قاره را تشدید و کاهش انسجام و ضعف رهبری اتحادیه اروپا را برجسته می‌کند. همه این‌ها دولت جدید لیبرال-دمکراتیک آلمان، لوکوموتیو اقتصادی و سیاسی اروپا را که جایگزین دولت محافظه‌کار آنگلا مرکل شد، به آزمایش خواهد گذاشت. انتظار می‌رود اروپا در سال آینده به رسیدگی به مشکل مهاجران و پناهندگان از مناطقی که درگیر درگیری‌های سیاسی و بحران‌های اقتصادی در آفریقا و آسیا هستند، ادامه دهد.

روسیه عصر کنونی را به عنوان فرصتی برای تدوین قوانین جدید بازی در روابط خود با غرب در سایه آرامش نسبی از خانه در کنار قیمت بالای انرژی که به اقتصاد این کشور کمک می‌کند، تمرکز دولت بایدن بر عرصه داخلی و چین و بسیاری از چالش‌های داخلی پیش روی کشورهای اروپایی می‌شناسد. از سوی دیگر، سال‌های آتی ممکن است برای روسیه چالش برانگیزتر باشد: افزایش فشار برای تغییر نسل در رهبری آن (انتخابات ریاست‌جمهوری در سال ۲۰۲۴) و نیاز به انطباق اقتصاد صادرات دغال سنگ با دستور کار سبز. تمرکز نیروهای روسیه در پایان سال ۲۰۲۱ در نزدیکی مرزهای اوکراین برای آزمایش غرب و وادار کردن آن به مذاکره با مسکو - فراتر از موضوعات کنترل تسلیحات و سایبری -

و به رسمیت شناختن منافع روسیه در دوران پسا شوروی است. علیرغم خطرات تشدید تنش، به نظر می‌رسد روسیه علاقه‌ای به رویارویی نظامی در مقیاس وسیع در اوکراین ندارد که منجر به وخامت جدی‌تر روابطش با غرب شود.

خاورمیانه و اسرائیل

با توجه به روندهای جهانی، تمایل جامعه بین‌الملل برای کاهش توجه به آنچه در خاورمیانه اتفاق می‌افتد و آرزوی آن برای مهار بحران‌ها در منطقه و به تعویق انداختن هرچه بیشتر دخالت در آن، به‌ویژه دخالت نظامی و قیمت‌های بالا، وجود دارد. برجسته می‌شود.

خروج عجولانه نیروهای آمریکایی و شرکای آن از افغانستان این ارزیابی منطقه را تقویت کرده است که ایالات متحده در حال کاهش مشارکت و تعهد خود به متحدانش است، اگرچه در این مرحله قصد تغییر موضع نظامی خود در خلیج، عراق و سوریه را ندارد. ایران در مرکز توجه جهانی به منطقه قرار دارد. سیاست کلی دولت آمریکا در منطقه متأثر از پیشرفت برنامه هسته‌ای ایران و توسعه تماس‌ها برای بازگشت به توافق است که با همکاری نزدیک بین ایالات متحده و شرکای اروپایی اش صورت می‌گیرد. اگرچه حل مسئله ایران قریب الوقوع است، اما شکاف‌های قابل توجهی بین اسرائیل و سایر کشورهای مربوطه در مورد اهمیت موضوع، تعریف تهدید و پاسخ وجود دارد و جامعه بین‌المللی ممکن است درهم آمیختن و گنجاندن آن را بپذیرد. یک جایگزین مناسب در تحولات در مناقشه بین ایالات متحده و اروپا و روسیه نیز ممکن است بر توانایی همکاری با یکدیگر در مورد مسائل خاورمیانه، به ویژه برنامه هسته‌ای ایران و روند حل و فصل در سوریه تأثیر بگذارد.

دولت بایدن نگرش مثبتی نسبت به "توافقنامه های ابراهیم" دارد و علاقه مند به تقویت بیشتر روابط اسرائیل با کشورهای منطقه است؛ در عین حال، او با توجه به ارزیابی خود مبنی بر اینکه شانس پیشرفت در این زمان بسیار کم است، توجه محدودی به موضوع فلسطین نشان می دهد. در این زمان بسیار کم هستند. با این حال، احساس آسودگی در ایالات متحده و اروپا از تغییر دولت در اسرائیل، انتظارات اسرائیل را برای اتخاذ سیاستی محدود در مورد شهرک سازی در کرانه باختری و جنبه های حقوق بشر در یهودیه و سامره و به طور کلی کاهش نخواهد داد. انتقاد از این موضوع نسبت به اسرائیل ممکن است همچنان مانع از تشکیل شورای اتحادیه اروپا شود و به عنوان مانعی برای ارتقای روابط اسرائیل و اتحادیه اروپا عمل کند. در جوامع یهودی در سراسر جهان، چالش های امنیت فردی و اجتماعی در مواجهه با روند تضعیف اجتماعی، قطبی سازی و افراط گرایی سیاسی و همراه با افزایش تداوم مظاهر یهودستیزی و ضد اسرائیلی به ویژه در سال گذشته عمدتاً در پی عملیات نگهبان دیوار افزایش یافته است.

آزمونی برای کشورهای غربی
سربازان روسی در نزدیکی مرز با اوکراین

مشکلات ریشه ای - تداوم و وابستگی یهودیان به اسرائیل - نیز در راس اولویت های جوامع در جهان خواهد بود. انتظار می رود که سال انتخابات میان دوره ای در ایالات متحده با سیاسی شدن روزافزون موضوع اسرائیل و حمایت از آن مشخص شود، به گونه ای که جامعه یهودی را نیز تحت تأثیر قرار دهد. در اسرائیل، موضوع روابط با یهودیان دیاسپورا ممکن است به یک جنجال سیاسی به دلیل تلاش دولت اسرائیل برای بازکردن صفحه جدیدی به ویژه با جریان های لیبرال از طریق ایجاد کانال های گفتگو و اتخاذ تدابیر اعتمادساز، از جمله تجدید طرح کلی دیوار غربی تبدیل شود.

خلاصه و توصیه ها - نیاز به بهبود ارزش اسرائیل به عنوان یک دارایی برای سیستم بین‌المللی

در رأس دستور کار جهانی در سال ۲۰۲۲، تلاش‌های بازیابی از بحران کرونا و پیامدهای آن ادامه خواهد داشت. رقابت استراتژیک بین ایالات متحده و چین کمپینگ رو به رشد را سرعت می بخشد و بر کل پویایی بین‌المللی تأثیر می گذارد.

مقابله با بحران آب و هوا به آزمون اصلی توانایی جامعه بین‌المللی برای همکاری علیرغم اختلاف نظرها و تضاد منافع تبدیل خواهد شد. به عنوان بخشی از اقدامات ایالات متحده برای رهبری اردوگاه دموکرات‌ها، موضوع حقوق بشر به عنوان یک ملاحظه کلیدی در سیاست و روابط بین‌المللی بازمی‌گردد. در غیاب مشکل بزرگی که مستلزم مداخله و سرمایه‌گذاری منابع باشد، انتظار می‌رود خاورمیانه در تنش بین سیستم جهانی با اولویت پایین خود و توانایی آن برای جلب توجه از طریق بحران‌ها و تهدیدات قرار گیرد.

تحولات موضوع هسته‌ای ایران و نتایج مذاکرات بر سر بازگشت ایران و آمریکا به توافق، عامل کلیدی شکل دهنده در تعامل قدرت‌ها با منطقه خواهد بود. دو قطبی شدن شدید در ایالات متحده و انتخابات میان‌دوره‌ای در آنجا ممکن است حمایت این کشور از اسرائیل را محدود کند و آزادی عمل آن را در مورد موضوعات بحث برانگیز بین‌کشورها کاهش دهد.

با توجه به روندهای توصیف شده، شکاف گسترده بین دارایی‌های انباشته اسرائیل (در زمینه‌های اقتصاد، فناوری، سایبری، انرژی، آب، پزشکی، امنیت و روابط در منطقه) و توانایی آن در پیشبرد اهداف حیاتی سیاسی و امنیتی خود، که بیشتر آنها برای بقیه دنیا اهمیت کمتری دارند.

این شکاف مستلزم بهبود ارزش اسرائیل به عنوان یک دارایی در منطقه و عرصه بین‌المللی است:

- در خاورمیانه - اسرائیل باید وجود خود را به عنوان یک دارایی نشان دهد و فعالیت خود را به عنوان یک عامل تثبیت‌کننده افزایش دهد و سهم بیشتری در واکنش منطقه‌ای به بی‌ثبات‌کننده‌ها و خلاء ایجاد شده توسط کاهش دخالت بین‌المللی در منطقه داشته باشد.

- در جهان - اسرائیل باید مزایای نسبی خود را توسعه دهد تا خود را به عنوان یک شریک کلیدی در مسائل جهانی، به ویژه آب و هوا و فناوری، قرار دهد.

این امر مستلزم یک فرآیند قدرت‌سازی با تمرکز بر سرمایه‌گذاری استراتژیک و بلندمدت دولت است که شامل تغییرات سیستمی و سرمایه‌گذاری منابع متعدد در حوزه‌های اقتصاد، نوآوری فناوری، زیرساخت‌های ارتباطات و اطلاعات، آموزش علمی، روابط خارجی و سیستم‌های دفاعی است.

بهبود مقابله مستلزم تقویت مکانیسم‌های دولتی برای درک پیچیدگی‌های نظام بین‌المللی و تدوین

سیاست‌های متفاوت تعدد بازیگران، چارچوب‌ها و موضوعات در دستور کار مناسب است.

علاوه بر این، برای اسرائیل توصیه می‌شود:

حفظ آزادی عمل سیاسی در مقابل بازیگران پیشرو در نظام بین الملل، بدون آسیب رساندن به روابط ویژه با ایالات متحده.

تقویت گفتگو و هماهنگی با واشنگتن در مورد موضوعات کلیدی مانند ایران، چین، عادی سازی خاورمیانه و توسعه منطقه ای، مسئله فلسطین، حقوق بشر، و آینده دخالت آمریکا در منطقه که برای هر دو طرف مهم است.

تلاش برای تقویت توجه دولت ایالات متحده به مواضع اسرائیل از طریق ادامه گفتگوهای محتاطانه؛ از بیرونی کردن اختلافات و نمایش اختلافات پرهیز کنید؛ منافع دولت را در نظر بگیرید؛ در عین حال بر نیازهای سیاسی، امنیتی و اقتصادی اسرائیل و توانایی آن در کمک به پیشبرد اهداف آمریکا در منطقه و فراتر از آن تاکید می‌شود.

تقویت ارزش آن به عنوان یک دارایی برای ایالات متحده، به ویژه از طریق تعمیق همکاری‌های سایبری و فناوری.

تلاش برای حفظ حمایت دو حزبی آمریکا (عمومی و سیاسی) در اسرائیل و گسترش تلاش‌ها برای بهبود روابط با جامعه یهودی در ایالات متحده.

ادامه توسعه روابط اقتصادی مثمر ثمر و مطمئن با چین (در سی امین سالگرد برقراری روابط با چین) با در نظر گرفتن حساسیت ایالات متحده نسبت به موضوع و خواسته های آن؛ کانال‌های باز گفت‌وگو با مسکو را به ویژه در زمینه ایران و عرصه شمال حفظ شود. همه اینها در هماهنگی و شفافیت نزدیک با واشنگتن است.

بهبود گفتگوهای سیاسی با نهادهای اتحادیه اروپا و گسترش همکاری با بروکسل در زمینه آب و هوا، سایبری و جنگ با تروریسم. این به موازات گفتگو در مورد توسعه اقتصادی در منطقه و عرصه فلسطین است.

سنجیدن موضوع جوامع یهودی در جهان در فرآیندهای تصمیم گیری و در این زمینه تشکیل ستاد و سازوکارهای گفتگو و مشورت. روابط اسرائیل با دیاسپورا را به عنوان یک ماموریت ملی با محوریت آموزش، نشست‌ها و گفتگو، در کنار رویارویی مشترک با چالش‌ها (هویت، تداوم، وابستگی به اسرائیل و مبارزه با یهودی ستیزی) تعریف کنید.

عرصه منطقه ای

اصطکاک و اردوزدن در کنار بازدارندگی و همکاری

علاء شاییت، اوفیر وینتر، یوئل گوزنسکی، عودد عران، گالیا لیندنشتراوس، رامی دانیل، یارون اشنايدر، یورام شوایتزر و کوبی مایکل

روندها

تنش منطقه ای و پویایی ارتقای همکاری ها • کاهش دخالت آمریکا در منطقه • تاثیر تغییرات آب و هوایی و بحران اقتصادی جهانی مشهود است • تشدید روابط اقتصادی کشورهای منطقه با اسرائیل

توصیه ها

تغییرات منطقه ای فرصت هایی را برای استفاده از مزایای نسبی اسرائیل ایجاد می کند • گسترش گفتمان امنیتی در چارچوب ایران، بدون مشروط کردن آن به گسترش همکاری ها • تمرکز گفتمان همچنین بر موضوعاتی که در قلب دستور کار جهانی قرار دارند، از جمله موضوع آب و هوا.

روند اصلی در عرصه خاورمیانه تنش زدایی منطقه ای است. پس از آنکه در سال‌های اخیر نظام منطقه‌ای با مبارزات بین اردوگاه‌های مختلف (شیعه، سنی، اخوان المسلمین و جهادی‌ها) بر سر هژمونی مشخص شد، تا سال ۲۰۲۱ تغییری در الگوها در خاورمیانه رخ خواهد داد. به ویژه پویایی قابل توجهی بود که هدف آن ارتقای همکاری بود، که برای سال‌ها در منطقه دیده نمی‌شد و با خطوط تقسیم بین اردوگاه‌ها مطابقت نداشت. عربستان سعودی و ایران با میانجیگری عراق گفتگو کردند. امارات متحده عربی به دخالت خود در جنگ‌های یمن و لیبی پایان داده و روابطش با ایران، سوریه و ترکیه بهبود یافته است. پس از سه سال تحریم، درگیری بین قطر و امارات متحده عربی، عربستان سعودی، بحرین و مصر پایان یافت. اردن در حال گفت و گو با ایران و بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه است، در حالی که ترکیه به بهبود روابط با امارات متحده عربی، مصر، عربستان سعودی و اسرائیل علاقه نشان می‌دهد. علاوه بر این، امارات متحده عربی و بحرین برای توسعه روابط عمومی خود با اسرائیل بر اساس توافقنامه‌های ابراهیم تلاش کردند و مصر روندی را برای تقویت روابط اقتصادی با اسرائیل و همچنین همکاری با اردن برای حل بحران انرژی در لبنان آغاز کرد. اسرائیل باید بر معانی گفت‌وگوهای منطقه‌ای بایستد، از فضای باز منطقه‌ای در حال ظهور برای گسترش روابط توسعه‌یافته در چارچوب «توافق نامه ابراهیم» و تلاش برای ایجاد روابط بیشتر استفاده کند.

عوامل شکل دهنده

کاهش دخالت ایالات متحده در منطقه: شتاب دهنده اصلی روند بازدارندگی منطقه ای درک این موضوع است که ایالات متحده به طور مؤثر سیاست‌های روؤسای جمهوری اخیر را اجرا کرده است و تغییر در اولویت‌ها و نیاز به تمرکز بر مقابله با چین را به گام‌های مشخص تبدیل کرده است. خروج ایالات متحده از افغانستان دلیل قانع‌کننده‌ای برای کشورهای خاورمیانه است که جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا، سیاستی را دنبال می‌کند که ایالات متحده در حال خروج از "جنگ‌های غیر ضروری" است و قصد ندارد توجه و منابع را برای منافع غیر آمریکایی سرمایه‌گذاری کند. واضح است که در میان رهبران منطقه این مسأله به رسمیت شناخته شده است که حتی اگر هنوز به ایالات متحده متکی هستند، برای مقابله با چالش‌های خارجی و داخلی به تنهایی - ترجیحاً با همکاری متقابل - نیاز به استقرار مجدد دارند.

شکل ۱: عوامل تشکیل دهنده

تغییر سیاست آمریکا بر تصور کشورهای منطقه از تهدید ایران نیز تأثیر می گذارد. در این زمینه این احتمال در نظر گرفته می شود که ایران و آمریکا به توافق هسته ای بازگردند و یا در غیر این صورت مذاکرات به هم بخورد و ایران به توسعه توانمندی های هسته ای خود ادامه دهد. علاوه بر این، با توجه به این ارزیابی که دولت ایالات متحده از منافع متحدان خود در خاورمیانه محافظت نخواهد کرد، نیاز روزافزونی - احتمالاً با تشویق ایالات متحده - برای بررسی اینکه آیا گفتگوی نزدیک با ایران ممکن است تنش ها را کاهش دهد با آن وجود داشت. این حتی اگر برای ارزیابی اینکه آیا مذاکرات با ایران منجر به اختلافات طولانی مدت خواهد شد، خیلی زود است. انتظار می رود همکاری بین کشورهای سنی، علیرغم اختلاف نظر، توانایی آنها را برای مقابله با چالش های ناشی از ایران بهبود بخشد. نزدیکی کشورهای اردوگاه اسلام گرایان و اردوگاه عمل گرا را نیز باید در پس زمینه فرسایش قدرت اسلام سیاسی در سال گذشته به عنوان جایگزینی برای نظم منطقه ای موجود به دلیل اختلافات فزاینده در میان اخوان المسلمین مصر و شکست انتخاباتی احزاب اسلامگرا در تونس و مراکش رخ داده است.

شکل ۲: روند بازدارندگی منطقه ای

وضعیت کشورهای منطقه

لبنان، سوریه و ایران در فصل های دیگر به تفصیل مورد بحث قرار گرفته اند)

مصر

سیاست خارجی مصر در سال ۲۰۲۱ تحت تأثیر چندین عامل شکل دهنده قرار گرفت: اول، ایجاد ارزش برای دولت بایدن، که با میانجیگری مصر و مشارکت در روند حل و فصل و بازسازی نوار غزه و در اقداماتی با هدف تثبیت وضعیت در لیبی، سودان و لبنان و مشارکت در مقابله با بحران های جهانی آب و هوا و انرژی نشان داده شد. هدف از این تحرکات بسیج واشنگتن برای جانبداری از قاهره در بحران سد رستاخیز با اتیوپی و کاهش انتقاد دولت از مسائل حقوق بشر است. دوم، درگیری های بین مصر و ترکیه و قطر فروکش کرد و قاهره و دوحه حتی سفیران خود را جایگزین کردند. سوم، تقویت همکاری های اقتصادی منطقه ای. در این زمینه، مصر برای ترویج اتحاد "شام جدید" با اردن و عراق، با محوریت توسعه در زمینه های اقتصادی، حمل و نقل و انرژی و در عین حال برای گسترش احتمالی آن به لبنان و سوریه تلاش کرده است. دستور کار اقتصادی مصر نیز منعکس کننده روابط آن با اسرائیل و دیده شدن عمومی آنها بود.

روند نزدیکی در نشست سران عبدالفتاح السیسی، رئیس جمهور و نفتالی بنت، نخست وزیر در شرم

الشیخ، در اولین سفر عمومی نخست وزیر اسرائیل به مصر در حدود یک دهه اخیر و در دیدار وزرای هر دو طرف (وزرای امور خارجه، اطلاعات و انرژی) روابط بین کشورها در زمینه گاز، تجارت، گردشگری و هوانوردی مشهود بود. علاوه بر این، اسرائیل و مصر توافق کردند که پیوست نظامی به توافقنامه صلح ۱۹۷۹ را به گونه‌ای به روز کنند که به مصر امکان استقرار دائمی نیروهای مرزی در رفح را بدهد.

اردن

در سال گذشته، انتقادات داخلی از رژیم تشدید شده است. این ماجرا از جمله «ارتباط» شاهزاده حمزه با برادر ناتنی‌اش ملک عبدالله، حمله شخصی به شاه در مجلس و افشای ثروت خصوصی شاه، ماهیت شخصی داشت. با این حال آنها همچنین به عنوان نقدی از شکست‌های دولت در مقابله با طاعون کرونا و پیامدهای اقتصادی آن مورد بحث قرار گرفتند. این انتقاد همچنین به اصلاحات پیشنهادی در نظام انتخاباتی اشاره داشت که از سوی قبایل به عنوان قصد تضعیف قدرت آنها تلقی می‌شود. وضعیت اقتصادی اردن بسیار نگران‌کننده است. حتی قبل از شیوع موج جدید کرونا، مؤسسات بین‌المللی انتظار رشد کمتر از دو درصدی در سال ۲۰۲۲ را داشتند.

کم‌آبی ادامه خواهد داشت و ممکن است انتقادات از دولت را تشدید کند (که احتمالاً می‌خواهد تفاهم نامه در این زمینه با اسرائیل را در اسرع وقت اجرا کند). ملک عبدالله در امور خارجی به فعالیت خود در همه راه‌ها ادامه خواهد داد، یعنی پایبندی به هماهنگی برون‌گرا با فلسطینی‌ها، از جمله تلاش برای برقراری ارتباط با نوار غزه، ضمن حفظ همکاری سودمند با اسرائیل، تقویت همکاری‌های سیاسی-اقتصادی با عراق و مصر و ادامه گفت‌وگو در سال ۲۰۲۱ با رژیم بشار اسد در سوریه و با ایران. گفتگوی راهبردی در بالاترین سطح سیاسی بین اسرائیل و اردن برای ایجاد درک درستی از نیازهای اردن و تلاش برای ادغام آن در ابتکارات مثبت در قبال فلسطینی‌ها و همچنین کاهش انتقاد رسمی و عمومی از اسرائیل ضروری است.

عربستان سعودی و کشورهای حوزه خلیج فارس

کشورهای خلیج فارس همچنان یک مرکز اقتصادی-سیاسی منطقه‌ای هستند. سال گذشته با سیاست همسویی با دولت بایدن و تلاش برای کسب امتیاز در واشنگتن به طرق مختلف، از جمله از طریق موضوع محیط زیست، مشخص شده است. از نظر کشورهای حاشیه خلیج فارس، سیاست ایالات متحده کند است و نشان دهنده تمایل به کاهش دخالت در خاورمیانه است. بنابراین، پوشش استراتژیک با چین و روسیه در جنبه‌هایی که ممکن است اسرائیل را به چالش بکشد، ادامه دارد.

احتمال امضای توافقنامه بین قدرت‌ها و ایران در سال ۲۰۲۲، از نظر آنها، آمادگی برای تلاش‌های دیپلماتیک منطقه‌ای برای کاهش تنش‌ها با محوریت گفت‌وگو با ایران را ضروری می‌کند، اگرچه دلایل خصومت بین طرف‌ها ثابت است. ترس از تقویت ایران از یک سو و استقرار آن از سوی دیگر به عنوان یک کشور در آستانه هسته‌ای - با توافق یا بدون توافق - و فاصله گرفتن ایالات متحده از منطقه از طرف دیگر می‌تواند بررسی برنامه هسته‌ای عربستان سعودی را تسریع کند. ادامه افزایش قیمت نفت در سال ۲۰۲۲ کاهش بار اقتصادی بر دوش شهروندان و ارائه کمک‌های خارجی را ممکن می‌سازد.

روند عادی سازی بین امارات متحده عربی و بحرین و اسرائیل فراتر از حوزه اقتصادی-تجاری ادامه دارد، اما موضوعات بحث برانگیز از جمله مسئله فلسطین و روابط با ایران همچنان باقی است. عربستان سعودی که بیشترین حساسیت را نسبت به خارج کردن روابط خود با اسرائیل دارد، همچنان به سازگاری افکار عمومی با امکان گشودگی بیشتر به اسرائیل ادامه می‌دهد. انتظار می‌رود در سال آینده بهبود وضعیت ولیعهد محمد بن سلمان در جهان ادامه یابد، اگرچه دولت وی هنوز مخالفان داخلی دارد. کنترل او بر تمام ارگان‌های امنیتی به او کمک می‌کند تا مقاومت را سرکوب کند و شاید حتی قبل از مرگ پدرش سلطنت کند. انتظار می‌رود که او در رابطه با روابط با اسرائیل و کمک عربستان به فلسطینی‌ها عمل‌گراتر باشد.

عراق

مهمترین تحول در عراق در سال ۲۰۲۱ غافلگیری انتخابات پارلمانی بود: شکست نامزدهای طرفدار ایران (که حدود دو سوم قدرت خود را از دست دادند). شبه نظامیان طرفدار ایران از پذیرفتن شکست خود سرباز زدند که این امر بحران داخلی بین شبه نظامیان و دولت در بغداد را تشدید کرد.

مظاهر آن درگیری شدید بین حامیان شبه نظامیان و نیروهای امنیتی و سوء قصد (با استفاده از پهپادهای بدون سرنشین) به مصطفی کاظمی، نخست وزیر عراق بود که از زمان روی کار آمدن خود برای متوقف کردن فعالیت شبه نظامیان تلاش می کرد. در نتیجه، تلاش رژیم ایران برای مهار شبه نظامیانی که تحت حمایت آن هستند و مداخله در تماس‌ها برای تشکیل ائتلاف جدید مشهود است. در واقعیت سیاسی عراق، دو سال پس از آغاز موج اعتراضات علیه دخالت ایران، توانایی ایران در دیکته کردن حرکات در بغداد مشکوک و در حال آزمایش است. دولت ایالات متحده، به نوبه خود، به دنبال دخالت در شکل دادن به واقعیت در عراق نیست، بلکه به دنبال رهایی از دخالت مستقیم است. این ارزیابی به برداشت منفی ناشی از خروج سریع آمریکا از افغانستان می پیوندد.

ترکیه

تحولات اصلی ترکیه در سال ۲۰۲۱ عمدتاً در عرصه داخلی و به ویژه با کاهش حدود نصف ارزش لیر ترکیه بود که باعث افزایش تورم شد. مخالفت دولت با افزایش نرخ بهره اما تشدید مشکلات اقتصادی در کاهش حمایت از رجب طیب اردوغان رئیس جمهور ترکیه و حزب عدالت و توسعه منعکس شده است، که توانایی او و بلوک تحت رهبری حزبش را برای پیروزی در انتخابات ریاست جمهوری و پارلمانی برنامه ریزی شده برای سال ۲۰۲۳ زیر سوال می برد.

در حالی که سال ۲۰۲۰ با سیاست خارجی قاطعانه از سوی آنکارا مشخص شد، در سال ۲۰۲۱ تلاش‌هایی برای بهبود روابط با تعدادی از کشورهای منطقه از جمله امارات متحده عربی، مصر، عربستان سعودی و اسرائیل صورت گرفت. تمایل ترکیه به عادی سازی روابط خود با کشورهای منطقه را می توان در

پس زمینه تلاش برای فرار از انزوا و تضعیف محور مخالفی که در واکنش به سیاست های تحریک آمیز علیه این کشور پدید آمده و همچنین در پس زمینه نیاز روزافزون به سرمایه گذاری خارجی به دلیل وخامت اوضاع اقتصادی این کشور درک کرد.

در رابطه با روابط اسرائیل و ترکیه، روند سیگنال های آنکارا مبنی بر بهبود روابط، همراه با حمایت مطلق از مواضع فلسطینی ها همچنان ادامه دارد. مشکل سازترین مؤلفه برای اورشلیم، حمایت ترکیه از حماس و امکان فعالیت های لجستیکی-نظامی فعالان این جنبش در ترکیه است. اگرچه تردید وجود دارد که آیا دولت اسرائیل در ترکیب کنونی خود بتواند ابتکاری را در چارچوب فلسطین ترویج دهد که از نظر ترک ها مانند بازگشت به مذاکرات با فلسطینی ها در صورت وجود کافی باشد؛ می توانست به هدایت روابط اسرائیل به سمت مسیرهای مثبت تر کمک کند.

سازمان های غیر دولتی

امسال، روند نزولی در فعالیت های داعش، القاعده و گروه های وابسته به آنها از زمان شکست نظامی دولت اسلامی در سال ۲۰۱۹ ادامه یافته است. برجسته ترین رویدادی که انتظار می رود بر توسعه تروریسم در سال های آینده تأثیر بگذارد، خروج نظامی آمریکا از افغانستان است.

مشخص نیست که آیا افغانستان بار دیگر پایگاه آموزشی برای صدور تروریسم از خاک خود به کشورهای منطقه و غرب خواهد بود یا طالبان از ضربه سختی که ایالات متحده در اواخر سال ۲۰۰۱ بر آن وارد شد درس عبرت گرفت و از اجازه دادن به چنین فعالیتی خودداری خواهد کرد.

اسرائیل موظف است تحولات و احتمال رخدادهای نامطلوب در افغانستان و فعالیت های داعش و گروه های وابسته به آن را در این منطقه و سایر مناطقی که داعش القاعده و گروه های وابسته به آنها، با تأکید بر آفریقا فعالیت می کنند، از نزدیک رصد کند. در این زمینه، شایسته است اسرائیل همچنان از توانمندی های خود در زمینه اطلاعاتی و خنثی سازی زیرساخت های جهاد جهانی برای تعمیق روابط خود با کشورهای منطقه و جهان استفاده کند.

توصیه ها

شاخصه خاورمیانه همچنان با بی ثباتی در رژیم ها به شمار می رود. این در برابر پس زمینه ای از مشکلات اساسی (اقتصادی، جمعیتی) است که با یک جامعه جوان بیکار و ناامید (از جمله محتوای رسانه های اجتماعی) و ستمدیدگان تحت ظلم و ستم رژیم ها در پس زمینه ی تداوم درگیری کشورهای منطقه با پدیده جهاد و رادیکالیسم جهانی، پیشرفت ایران در برنامه هسته ای و براندازی منطقه ای و احساس در خواست امنیتی برای حضور امریکا در منطقه ترکیب می شود.

همه اینها، جدای از مبارزات اردوگاهی آشنا (مثلاً شیعه و سنی)، باعث تغییر در ویژگی های گفتمان و رفتار دولت ها و بازیگران منطقه ای شده است. تخمین زده می شود که سال ۲۰۲۲ ممکن است سال تغییر قابل توجهی در پویایی منطقه باشد. حتی اگر شکاف های اساسی بین اردوگاه های مختلف وجود داشته باشد، تغییرات در عرصه جهانی به رهبری ریاست جمهور بایدن، همراه با خطرات داخلی، دستور کار متفاوتی را نسبت به قبل دیکته می کند. در عین حال، احتیاط و زمان اضافی برای درک بهتر این که منطقه به کجا می رود و بررسی اینکه چگونه تحولات غیرمنتظره بر روند تغییرات مشاهده شده در منطقه تأثیر می گذارد، درخواست می شود.

● مشکلات اساسی و همچنین تغییرات در معماری منطقه، فرصت و حتی نیاز روزافزون اسرائیل را برای تعمیق مشارکت منطقه ای و تقویت نفوذ خود به منظور ارتقای امنیت خود فراهم می کند. این در

حالی است که از مزایای نسبی آن در علم و فناوری و همچنین استفاده از تصویر و موقعیت فعال خود در ایالات متحده استفاده می کند. در این زمینه، اسرائیل باید از پویایی و فضای باز منطقه ای که در سال گذشته برجسته شده است، استفاده کند تا روابطی را که در چارچوب «توافقات ابراهیم» ایجاد شده است، گسترش دهد و برای ایجاد روابط بیشتر تلاش کند. تمرکز گفت و گو با این کشورها علاوه بر تقویت روابط اقتصادی و همچنین ارتقای همکاری در موضوعاتی که در قلب دستور کار جهانی قرار دارند، با تاکید بر آب، محیط زیست و انرژی از اهمیت بالایی برخوردار است. این کار از طریق کانال های دولتی و غیرنظامی انجام می شود. همکاری باید در چارچوب های منطقه ای بر اساس توافق نامه های ابراهیمی و فراتر از آن، به عنوان مثال در مجمع گاز مدیترانه شرقی (EMGF) و اتحادیه برای مدیترانه (UFM) ترویج شود. همینطور اسرائیل در سال های اخیر، علیرغم مشغله اش به جنبه هایی که در قلب برنامه جهانی قرار دارد، منابعی را برای آن سرمایه گذاری نکرده است.

- مهم است که اسرائیل و دوستانش در منطقه به گفت و گو امنیتی در چارچوب ایران ادامه دهند، اما بدون اینکه این رابطه مشروط به سایر زمینه های همکاری و گفت و گو باشد.
- توجه ویژه باید به ادامه روند مثبتی که در سال ۲۰۲۱ در روابط بین اسرائیل و پیشگامان صلح - مصر و اردن ظاهر شد، معطوف شود. تغییر شرایط و اولویتهای مثبت لایحه ممکن است به طرفین اجازه دهد تا شرکت هایی را که قبلاً در پیشرفت با مشکل مواجه بوده اند، ارتقا دهند. از منظر فلسطین، باید با مصر و اردن در مورد مشارکت حماس و تقویت تشکیلات خودگردان به تفاهم دست یافت.

اقتصاد در خاورمیانه

پیامدهای بحران کرونا با توجه به شکاف بین کشورهای منطقه

خاگی اتسکی، تامر فادلون، استبن کلور

کشور	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد	تعداد
12.00	72,900	110	13.30	5,149	13.24
20.08	161,767	680	32.75	140	32.70
27.50	86,183	1,007	33.90	318	33.70
8.20	3,966,330	4,831	8.97	31,309	8.96
7.73	153,520	2,237	8.10	1	8.07
13.50	78,638	20	15.56	730	15.54
18.64	3,066,081	18.68	8,730	18.64	18.64
7.47	101,018	99	1,559	7.96	7.99
9.33	106,036	2	3,149	10.08	10.12
6.43	758,515	162	6.49	6.50	
9.42	35,857	329	11.00	11.00	
7.27	104,835	1,600	8.20	8.20	

روندها

بحران کرونا شکاف های موجود بین کشورهای ثروتمند اسرائیل و کشورهای خلیج فارس و کشورهای در حال توسعه/فقیر را افزایش داده است • این بحران با افزایش بیکاری و قیمت ها، افزایش کسری بودجه و کشورهای در حال توسعه/فقیر در بحران های سیاسی نیز همراه بوده است.

توصیه ها

گسترش روابط تجاری و اقتصادی در منطقه، استفاده از قدرت نسبی اقتصادی اسرائیل برای نفوذ منطقه ای • تقویت قراردادهای ابراهیمی • اتخاذ ابتکارات اقتصادی برای توسعه در کرانه باختری و اردن و همچنین در نوار غزه، لبنان و سوریه برای کاهش ایران نفوذ

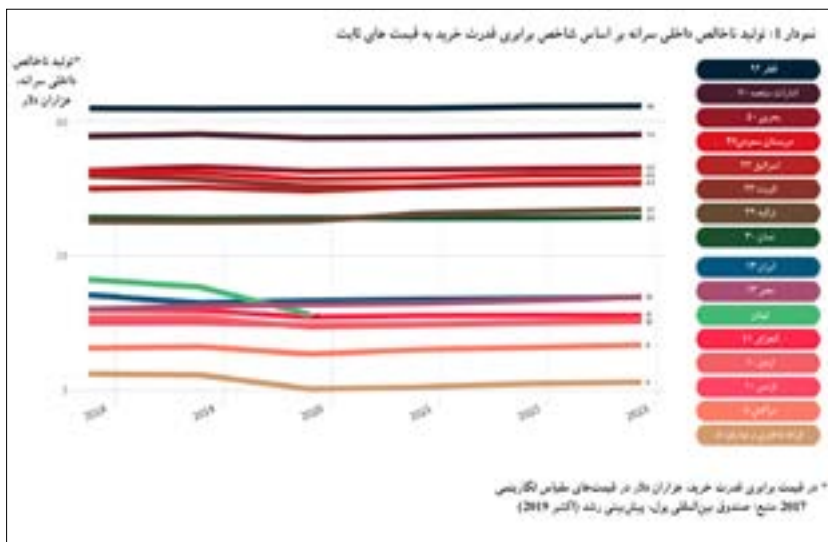

کشورهای خاورمیانه به دو دسته با اقتصادهای پردرآمد - اسرائیل و کشورهای خلیج فارس - و کشورهای با اقتصاد ضعیف در حال توسعه تقسیم می‌شوند که برخی از آنها - لبنان، سوریه و یمن - در یک بحران عمیق اقتصادی - سیاسی قرار دارند. کشورهای ثروتمند با واکنش‌های بیشتر جمعیت خود و افزایش بودجه به بحران کرونا پاسخ داده‌اند و انتظار می‌رود افزایش قیمت‌های جهانی منجر به افزایش متوسط تورم در این کشورها شود. در مقابل، کشورهای در حال توسعه برای واکنش‌ها کردن جمعیت و توسعه بودجه خود با مشکل مواجه شده‌اند و برخی - ایران، لبنان و ترکیه - حتی از تورم بالا رنج می‌برند. با توجه به واقعیت اقتصادی خاورمیانه و قدرت نسبی اقتصادی اسرائیل، بسیار مهم است که اسرائیل یک استراتژی و سیاست اقتصادی جامع را به عنوان بخشی از تحقق قدرت نرم خود تدوین کند و از آن برای افزایش نفوذ منطقه‌ای خود (در کنار استفاده از قدرت امنیتی) استفاده کند. فرصت‌های زیادی در دستور کار قرار دارد، از جمله «توافق‌های ابراهیم» که ممکن است روابط اقتصادی را در خلیج فارس تقویت کند، و همچنین مشکلات اقتصادی فزاینده ترکیه، که ممکن است توجه بیشتری به تعمیق روابط با اسرائیل داشته باشد. در عین حال، بررسی ابتکارات غیرمستقیم و مستقیم برای بهبود وضعیت اقتصادی در نوار غزه (بمب ساعتی بشردوستانه)، کرانه باختری، اردن، سوریه و همچنین لبنان در حال فروپاشی ضروری از جمله استفاده از برنامه‌های کمک‌های بین‌المللی و منطقه‌ای برای محدود کردن نفوذ ایران و حزب الله در این کشورها است.

باشگاه‌های اقتصادی

مشخصه اقتصاد خاورمیانه تفاوت گروه‌هایی از کشورها از نظر واکنش اقتصادی آنها به بحران ناشی از همه‌گیری کرونا و همچنین از نظر انتظارات اقتصادی برای آنها در سال‌های آینده است. وقتی دنیا در کنار همه‌گیری کرونا وارد حالت روتین زندگی می‌شود، ویژگی اصلی اقتصاد منطقه تقسیم شدن به کلپ کشورهای پردرآمد (تولید ناخالص داخلی سرانه بیش از ۴۰۰۰۰ دلار بر اساس شاخص قدرت خرید) است که شامل اسرائیل و کشورهای حاشیه خلیج فارس می‌شود و کلپ کشورهای در حال توسعه با درآمد متوسط تا پایین (کمتر از ۱۵۰۰۰ دلار) سرانه بر اساس شاخص برابری قدرت خرید که شامل واردکنندگان نفت - مصر، اردن، لبنان و سوریه می‌شود. بسیاری از کشورهای در حال توسعه از بی‌ثباتی سیاسی رنج می‌برند که در موارد سوریه، لبنان و یمن در فروپاشی نظام‌های دولتی منعکس شده است. ترکیه یک مورد متوسط از یک کشور با درآمد متوسط (۳۲۰۰۰ دلار) است که انتظار می‌رود در سال‌های آینده علیرغم سیاست‌های پولی استثنایی به رشد خود ادامه دهد و منجر به تورم بالا و کاهش ارزش پول محلی شود (نمودار ۱).

نمودار ۱: تولید ناخالص داخلی سرانه بر اساس شاخص برابری قدرت خرید به قیمت های ثابت

* قیمت در برابر قدرت خرید، هزاران دلار در قیمت های مقیاس لگاریتمی ۲۰۱۷ منبع: صندوق بین المللی پول، پیش بینی رشد (اکتبر ۲۰۱۹)

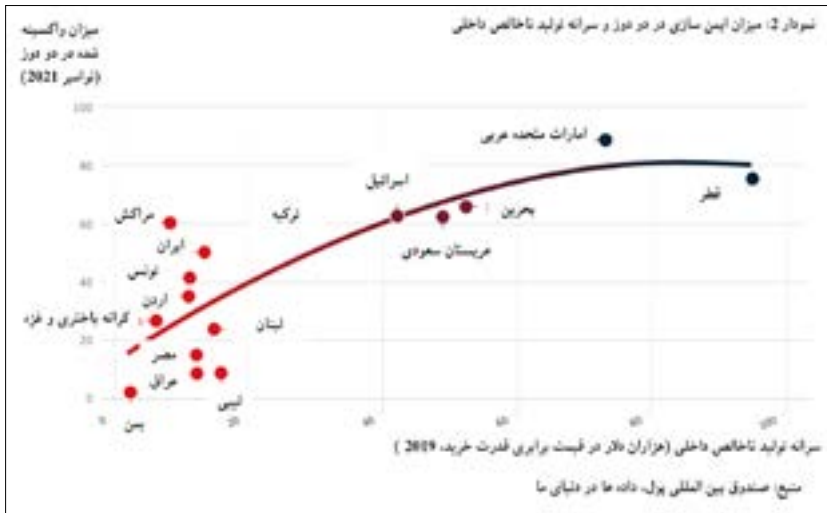
همه گیری کرونا

تأثیر متفاوت اپیدمی بر کشورهای منطقه در عرضه واکسن به مردم منعکس می شود: کشورهای ثروتمند موفق شده اند بیش از ۶۰ درصد جمعیت خود را در دو دوز واکسینه کنند. از سوی دیگر، حجم واکسن ها در کشورهای کم درآمد از حدود ۵۰ تا ۶۰ درصد در ترکیه، مراکش و ایران تا کشورهای کمی که کمتر از یک پنجم جمعیت خود را واکسینه کرده اند - مصر، عراق، لیبی و یمن - متغیر است.

نشانه هایی وجود دارد که میزان مرگ و میر بین باشگاه های اقتصادی نیز متفاوت است: مرگ و میر مازاد گزارش شده در اسرائیل، عمان و قطر کمتر از ۱۰۰ نفر در هر ۱۰۰ هزار نفر بود، در حالی که در کشورهای در حال توسعه مانند ایران، لبنان و مصر مرگ و میر مازاد بر ۲۰۰ نفر در ۱۰۰ هزار نفر بود. این شکاف ها احتمالاً منعکس کننده تفاوت بین مرگ و میر کم ناشی از کرونا در کشورهای غنی و واکسینه شده و سایر کشورهای در حال توسعه است که از مرگ و میر بیش از حد بالایی رنج می برند (شکل ۲).

نمودار ۲: میزان واکسینه شدگان در دو دوز و یک محصول سرانه

تورم و سیاست پولی

انتظار می رود نرخ تورم در کشورهای منطقه در سال های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲ نسبت به سطوح قبل از کرونا در نتیجه افزایش قیمت مواد غذایی و انرژی افزایش یابد. افزایش تقاضای جهانی برای محصولات و مشکلات موجود در زنجیره تامین ناشی از بهبود جهانی از همه گیری، فشارهای تورمی را افزایش خواهد داد. این فشارها به ویژه در کشورهایی با درآمد متوسط رو به پایین که نفت صادر نمی کنند زیاد خواهد بود. در برخی از این کشورها، افزایش قیمت ها با کاهش قابل توجه ارزش پول محلی همراه خواهد بود. به عنوان مثال، در لبنان، تورم سه رقمی به ۲۰۰ درصد به صورت سالانه همراه با سقوط ارزش لیر لبنان نزدیک می شود. سطح تورم در ترکیه با کاهش ارزش لیر ترکیه با نرخ تقریباً ۵۰ درصدی در سال ۲۰۲۱ از ۲۰ درصد فراتر خواهد رفت. نرخ تورم بالا باعث کاهش درآمد واقعی اقشار پایین خواهد شد. افزایش شدیدتر قیمت مواد غذایی داخلی و بین المللی می تواند منجر به ناامنی غذایی برای بخش قابل توجهی از مردم و شاید به بی ثباتی سیاسی (مانند وضعیت سوریه، یمن و لبنان) شود. علاوه بر این، این فرآیندها ممکن است باری را بر بودجه کشورهایی ایجاد کند که به محصولات ضروری بارانه می دهند.

انتظار می رود وضعیت پولی در کشورهای ثروتمند صادرکننده نفت و اسرائیل ثابت بماند. آنها از نرخ تورم نسبتاً پایین (کمتر از سه درصد)، ثبات در ارزش پول (در بیشتر این کشورها پول محلی به دلار متصل است) و افزایش درآمد به دلیل افزایش قیمت نفت برخوردار خواهند بود.

سیاست بودجه

سیاست های بودجه کشورهای ثروتمند ضد چرخه بوده است:
کسری در سال ۲۰۲۰ افزایش یافت و انتظار می رفت در سال ۲۰۲۱ کاهش یابد و بنابراین بودجه از تثبیت رشد، مصرف و اشتغال در این کشورها در طول بحران حمایت می کند.

سیاست های ضد چرخه ای در کشورهای حاشیه خلیج فارس نیز ناشی از کاهش قیمت سوخت است که به درآمدهای آنها لطمه زده است. از سوی دیگر، بودجه در اکثر کشورهای در حال توسعه منطقه غیردوره ای بود و از رشد و اشتغال در طول چرخه حمایت نمی کرد. یک استثنا لبنان بود، با انقباض مالی در سال ۲۰۲۰ هم به صورت مطلق و هم به نسبت تولید ناخالص داخلی (نمودار ۳).

نمودار ۳A: وام های خالص دولت، درصد تولید ناخالص داخلی در اقتصادهای خلیج فارس و اسرائیل
 نمودار ۳B: خالص وام های دولتی، درصدهای تولید ناخالص داخلی اقتصادهای نوظهور

مشکلات مالی چندین کشور در منطقه را بر آن داشت تا حق برداشت ویژه (SDR) را بفروشند که صندوق بین المللی پول تخصیص آنها را در طول بحران کرونا تمدید کرد: لبنان حدود شش درصد تولید ناخالص داخلی (حدود ۸۷۰ میلیون دلار) و عراق حدود ۱,۱ درصد از تولید ناخالص داخلی (۲,۱ میلیارد دلار) و اردن به میزان ۰,۵ درصد تولید ناخالص داخلی (حدود ۴۶۰ میلیون دلار) را فروخته اند. لازم به ذکر است که تا اکتبر ۲۰۲۱، ایران، سوریه و ونزوئلا (که در مضیقه ارزی قرار دارند) هنوز موجودی خود را نفروخته

اند که احتمالاً به دلیل تحریم های آمریکا علیه آنها است. ترکیه نیز با وجود بحران ارزی که در آن قرار دارد، هنوز موجودی SDR را نفروخته است.

سیاست مالی انبساطی از یک سو و کاهش رشد ناشی از کرونا از سوی دیگر در اکثریت قریب به اتفاق کشورهای منطقه منجر به افزایش نسبت بدهی به تولید ناخالص داخلی شده است که انتظار می رود در سال های آینده در سطح بالایی باقی بماند. انتظار می رود افزایش نرخ های بهره در غرب با از سرگیری تورم، بار بدهی را بر اکثر کشورهای منطقه و به ویژه کشورهای فقیر در حال توسعه افزایش دهد.

بخش خارجی، گردشگری و نقل و انتقالات

در کشورهای ثروتمند، صادرکنندگان نفت، کسری حساب جاری افزایش یافت (صادرات کمتر واردات، از جمله گردشگری و خدمات نیروی کار). با این حال، اسرائیل از افزایش در مازاد حساب جاری برخوردار بود که دلیل آن افزایش صادرات فناوری پیشرفته و کاهش واردات در نتیجه کاهش قیمت سوخت و کالا در اسرائیل و کاهش گردشگری اسرائیل در خارج از کشور بود. در مقابل، در بیشتر کشورهای فقیر در حال توسعه، کسری فعلی بدتر نشده است که بخشی از آن به دلیل کاهش قیمت سوخت و کالاها در سال ۲۰۲۰ و ثبات در دستمزد کارگران آنها در سایر کشورها با وجود کاهش گردشگری است.

در دوران بحران کرونا، صادرات خدمات گردشگری در کشورهای منطقه همانند حوزه گردشگری سایر کشورهای جهان کاهش چشمگیری داشت. در سال های اخیر کشورهای خاورمیانه، اعم از ثروتمند و فقیر، صنعت گردشگری را به عنوان یک منبع درآمد مهم توسعه داده اند. کشورهای ثروتمند، از جمله عربستان سعودی و امارات متحده عربی، امیدوارند که سرمایه گذاری در گردشگری، اقتصاد محلی را متنوع کند. در کشورهای فقیر، به ویژه اردن و لبنان، صنعت گردشگری قبل از بحران حدود ۱۵ درصد از تولید ناخالص داخلی را تشکیل می داد و منبع اصلی ارز خارجی بود.

در سال ۲۰۲۰، ۷۰ درصد کاهش در تعداد گردشگران ورودی به خاورمیانه و کشورهای شمال آفریقا وجود داشت. بر اساس گزارش شورای جهانی گردشگری، گردشگری به کشورهای منطقه در سال ۲۰۲۱ تنها ۲۷ درصد رشد داشت. این یک نرخ نسبتاً پایین است که تا حدی با نرخ پایین واکسیناسیون توضیح داده شده است. در صورت عدم ظهور انواع دیگر کرونا، کشورهای منطقه در خوشبینانه ترین سناریو تنها در سال ۲۰۲۵ به آمار ثبت شده در آستانه پیش از بحران بازخواهند گشت. کاهش شدید تعداد گردشگران ورودی به کاهش مداوم سرمایه گذاری مستقیم خارجی در منطقه از زمان بحران مالی ۲۰۰۸ و بهار عربی می پیوندد.

در نتیجه این فرآیندها، اهمیت انتقال وجوه اعضای خانواده (شاغل در سایر کشورها) به عنوان منبع درآمد

مهم برای کشورهای در حال توسعه منطقه افزایش می‌یابد. پس از بحران کرونا، حجم نقل و انتقالات البته با نرخی کمتر از پیش‌بینی‌های قبلی نیز کاهش یافته است. این به دلیل بهبود اقتصادی کشورهای ثروتمند است چرا که کارگران خارجی وجوه را از آنجا به کشورهای فقیر یا در حال توسعه منتقل می‌کنند. به عنوان مثال، منبع یک چهارم کل نقل و انتقالات خانواده در جهان مربوط به کشورهای حوزه خلیج فارس است که نفت صادر می‌کنند. افزایش قیمت نفت در سال ۲۰۲۱ وضعیت اشتغال کارگرانی را که به کشورهای در حال توسعه از جمله خاورمیانه پول انتقال داده اند، بهبود بخشیده است. این ابزار درآمد به مقدار کمی، شکاف بین کشورهای خاورمیانه را کاهش می‌دهد: کارگران خارجی در کشورهای ثروتمند پول را به کشورهای فقیری که به این انتقال نیاز دارند ارسال می‌کنند.

رشد و اشتغال

الگوهای رشد اقتصادهای منطقه در دوران بحران کرونا شکاف بین اقتصاد کشورهای توسعه یافته و کشورهای فقیر در حال توسعه را حفظ کرد و حتی در برخی موارد مانند لبنان شکاف را افزایش داد. در بیشتر کشورهای منطقه، تولید ناخالص داخلی در دو سال گذشته به دلیل شیوع پاندمی کاهش یافته است و تنها بهبودی جزئی در سال ۲۰۲۱ رخ داده است.

در حالی که انتظار می‌رود نرخ رشد کمتری نسبت به مقدار مورد انتظار در آستانه همه‌گیری داشته باشد. رشد منفی در سال ۲۰۲۰ به دلیل توقف فعالیت‌های اقتصادی به دلیل همه‌گیری، در کشورهای خلیج فارس به دلیل کاهش قیمت نفت و در تعدادی از کشورها به دلیل کاهش درآمدهای گردشگری بود. اقتصاد فوق‌العاده خوب متعلق به اسرائیل است که شکاف GDP را با کشورهای حاشیه خلیج فارس و کشورهای در حال توسعه مانند ترکیه و مصر کاهش داد. ناهنجارترین اقتصاد متعلق به لبنان است که از فروپاشی و ناکارآمدی اساسی نهادهای دولتی رنج می‌برد و ایران به آرامی از تأثیر تحریم‌ها و همه‌گیری کرونا بهبود می‌یابد، اما هنوز به سطح تولید ناخالص داخلی سرانه‌ای که در سال ۲۰۱۷ داشت، بازنگشته است.

فقدان اطلاعات در مورد سوریه، که اقتصاد آن در دهه گذشته به شدت آسیب دیده است، تجزیه و تحلیل تأثیر بحران در آن کشور را دشوار می‌کند. مانند شاخص رشد، شاخص نرخ اشتغال در میان جمعیت (۱۵ ساله و بالاتر) در اکثر کشورها (که اطلاعاتی در مورد آنها داریم) با شیوع کرونا در سه ماهه دوم سال ۲۰۲۰ کاهش یافته است و بهبودی پس از چند ماه (مصر و کرانه باختری) یا به تدریج پس از بیش از یک سال و نیم (اسرائیل، ترکیه، مراکش و کارگران خارجی در عربستان سعودی) وجود داشته است. اشتغال در نوار غزه هنوز از بیکاری ناشی از کرونا بهبود نیافته است و نرخ اشتغال در اردن در سال‌های اخیر به طور

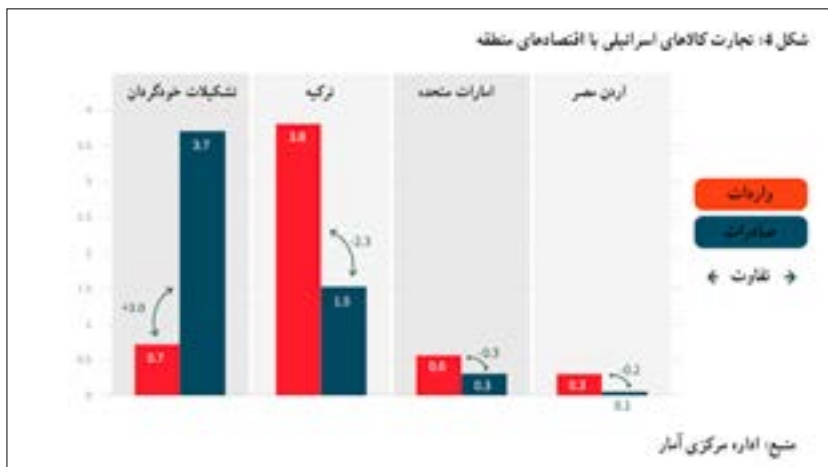
پیوسته در حال کاهش بوده و به سطح بسیار پایینی رسیده است. از سوی دیگر، نرخ اشتغال شهروندان سعودی در تمام سال‌های اخیر رو به افزایش بوده و به دلیل کرونا آسیبی ندیده است.

اقتصاد دیجیتال در خاورمیانه

یکی از عوامل تشدید شکاف بین کشورهای ثروتمند و در حال توسعه در منطقه در طول بحران کرونا، شکاف دیجیتالی است. زیرساخت‌های دیجیتال به اقتصاد کشورها اجازه می‌دهد حتی زمانی که محدودیتی در رفت و آمد ساکنان وجود دارد، کار کنند و دانش‌آموزان و دانشجویان می‌توانند از راه دور به تحصیل ادامه دهند. بر اساس گزارش یونیسف، تنها نیمی از دانش‌آموزان خاورمیانه در طول بحران به آموزش از راه دور دسترسی داشتند. کشورهای منطقه اکنون در تلاش هستند تا از طریق فرآیندهای سرمایه‌گذاری و دیجیتالی کردن شکاف‌های ایجاد شده در دهه گذشته را جبران کنند.

بر اساس مطالعات منتشر شده در سال گذشته، حتی در کشورهایی که در زمینه دیجیتالی‌سازی سرمایه‌گذاری کرده‌اند (مانند امارات)، شکاف‌هایی برای پر شدن باقی مانده است و از نظر امنیت سایبری در رتبه بسیار پایینی قرار دارند. بر اساس همین بررسی‌ها، سایر کشورهای عضو باشگاه اقتصاد کم درآمد در سایر رده‌های دیجیتال نیز در رتبه بسیار پایینی قرار دارند.

شکل ۴: تجارت کالاهای اسرائیلی با اقتصادهای منطقه

توصیه های خط مشی

توسعه روابط اقتصادی با اقتصادهای خاورمیانه ممکن است ارزش های اسرائیل را هم برای کشورهای ثروتمند و هم برای کشورهای در حال توسعه منطقه تقویت کند. همکاری در زمینه های مرتبط با فناوری های آب، پزشکی و کشاورزی بیابانی برای اکثر کشورهای منطقه مرتبط است. کشورهای ثروتمند ممکن است به همکاری در زمینه حفاظت سایبری اهمیت ویژه ای بدهند، در حالی که کشورهای دارای اقتصاد در حال توسعه همکاری در زمینه انرژی و اشتغال را ترجیح می دهند.

● با این حال، حفظ و گسترش اشتغال کارگران کرانه باختری، نوار غزه و اردن در اقتصاد اسرائیل ممکن است به اشتغال اسرائیلی ها، به ویژه در میان جامعه عرب در اسرائیل - جایی که در سال های اخیر کاهش شدید اشتغال داشته اند، آسیب برساند. صادرات دفاعی به کشورهای منطقه نیز ممکن است ارزش اسرائیل را به عنوان دارایی برای کشورهای خریدار افزایش دهد.

● ارتقای رشد و اشتغال در اقتصاد اسرائیل ممکن است عمدتاً از طریق روابط با کشورهای ثروتمند منطقه و با ترکیه انجام شود. تجارت اسرائیل با اقتصادهای منطقه همچنان بر تجارت با ترکیه و تشکیلات خودگردان فلسطین متمرکز است و تجارت با امارات متحده عربی ظرف یک سال پس از امضای توافقنامه های ابراهام به حدود یک میلیارد دلار رسید. تجارت با سایر کشورهای منطقه محدود است (شکل ۴ را ببینید). ترویج تجارت با کشورهای خلیج فارس نه تنها ممکن است صادرات اسرائیل را به آنها و از طریق آنها گسترش دهد، بلکه با کاهش هزینه های زندگی با واردات از شرق از طریق امارات منجر به رشد واقعی در اسرائیل شود. علاوه بر این، گسترش یکپارچگی مالی بین اسرائیل و کشورهای حاشیه خلیج فارس تا حدی اقتصاد آنها را در برابر اثرات نوسانات قیمت نفت بیمه خواهد کرد.

● بحران کرونا همچنین اهمیت سیاسی نهادهای مالی بین المللی را نشان می دهد. به عنوان مثال، تخصیص SDR توسط صندوق بین المللی پول به لبنان، اردن و عراق کمک کرده است، اما به کشورهایی که مشمول تحریم های آمریکا هستند از جمله ایران، سوریه و ونزوئلا کمکی نکرده است. به طور مشابه، نهادهای بین المللی به کشورهای دارای اقتصاد در حال توسعه مانند اردن و مصر کمک می کنند که ثبات آنها به نفع اسرائیل است. تداوم نفوذ آمریکا بر این نهادها اغلب در خدمت منافع اسرائیل نیز هست.

ایران

به سوی تصمیم گیری بین یک بحران هسته ای و یک آستانه هسته ای

سیما شاین، راز زیمت و افرایم آسکولای

روندها

برنامه هسته ای بسیار نزدیک به احتمال انفجار بمب است، مشروط به تصمیم ایران • مشخص نیست که آیا و تحت چه شرایطی توافق هسته ای تمدید می شود و بندهای آن چه خواهد بود • رئیس جمهور محافظه کار جدید همچنان به رهبری تشکیلات منطقه ای ادامه می دهد

توصیه ها

آمادگی برای سناریوی شدید! عدم توافق هسته ای و رسیدن به آستانه هسته ای و احتمالاً رسیدن به بمب هسته ای • اگر توافقی برای حفظ آزادی عمل منطقه ای وجود داشته باشد، وزارت دفاع در برابر سلاح های پیشرفته • ادامه ترورها در برنامه هسته ای و هماهنگی با واشنگتن

سال ۲۰۲۱ با تغییر رئیس جمهور و دولت در ایران؛ دور مذاکراتی که منجر به بازگشت به توافق هسته ای نشد؛ تشدید درگیری با آژانس بین المللی انرژی اتمی؛ تشدید روابط با چین و روسیه؛ آغاز تماس ها برای بهبود روابط با کشورهای حوزه خلیج فارس و از سوی دیگر افزایش مشکلات در عراق و لبنان و تداوم رویارویی اسرائیل در اقدامات متناسب به آن علیه برنامه هسته ای ایران و علیه انتقال سلاح توسط آن به سوریه و حزب الله و همچنین از طریق دریایی و سایبری رقم خورد.

در سال آینده، ایران ممکن است ملزم به اتخاذ یک تصمیم استراتژیک باشد - بازگشت به توافق هسته ای و توقف پیشرفت در برنامه، یا تنش ها و رویارویی با عوامل در عرصه بین المللی و پیشرفت به سمت وضعیت آستانه هسته ای. اسرائیل در برخورد با برنامه هسته ای ایران در یک سرگستگی راهبردی به سر می برد؛ سناریوهای مختلف ممکن - خواه توافقی جزئی باشد یا به هم زدن طولانی مدت یا انفجار در مذاکرات - برای اسرائیل منفی است.

در این زمینه، نیاز به حفظ گفت و گوی نزدیک با دولت آمریکا تشدید می شود، که امکان تدوین یک استراتژی جامع را فراهم می کند که شامل ایجاد یک تهدید نظامی معتبر برای سال های آینده و ترویج فشار چند بعدی بر ایران می شود. ناامیدی از اجزای برنامه پیشرفته در صورت لزوم و جنگ گسترده برای توقف استقرار ایران نه تنها در خاک سوریه بلکه تشکیل ائتلاف منطقه ای (با بهره گیری از «توافقات ابراهیم») و بین المللی برای محدود کردن گام های ایران و تقویت بازدارندگی در برابر آن.

در عین حال، رویارویی علنی با واشنگتن، اسرائیل را تضعیف کرده و به نفع ایران بازی می کند. صحبت در مورد آماده کردن یک گزینه نظامی غیرقابل اعتماد تلقی می شود که بازدارندگی را از بین می برد و ممکن است واشنگتن را مجبور کند تا توافقی بدتر را ترویج کند. اولویت برای اسرائیل بازگشت به توافقی است که امکان سازماندهی و آماده سازی یک جایگزین، حفظ آزادی عمل در عرصه منطقه ای و تداوم خنثی کردن جنبه های برنامه هسته ای و هماهنگی با ایالات متحده برای تحولات آتی را فراهم می کند.

عرصه داخلی

نظام سیاسی: انتخاب روحانی تندرو ابراهیم رئیسی به ریاست جمهوری در ژوئن ۲۰۲۱، تسلط اردوگاه محافظه کاران همه نهادهای سیاسی در ایران را تکمیل کرد. مداخله آشکار رژیم در روند انتخابات - رد صلاحیت نامزدها و تضمین یک دستاورد واضح در دور اول - جلوه دیگری از ادامه خودکامگی رژیم و عزم آن برای سرنگونی هر عاملی بود که ممکن است هژمونی محافظه کار را به ویژه در آستانه رهبری ایران تهدید کند. ترکیب دولت رئیسی که برخی از اعضای آن نماینده یک خط ایدئولوژیک رادیکال و ضدغربی هستند، حاکی از قصد وی برای اتخاذ خطی تندتر از دولت حسن روحانی در عرصه داخلی و

خارجی و مطابق با خطوط کلی راهبرد رهبری است.

فلات اقتصادی: پس از بیش از دو سال تداوم تشدید بحران اقتصادی ناشی از تحریم‌های اقتصادی، اپیدمی کرونا و افت قیمت نفت، طی یک سال گذشته روند متفاوتی در وضعیت اقتصادی ایران وجود داشته است. از یک سو، نشانه‌های اولیه ثبات و حتی بهبود اقتصادی وجود داشت که با رشد خفیف اقتصاد (طبق برآوردهای بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول ۲,۵ تا سه درصد) بیان می‌شود. مقداری کاهش در نرخ بیکاری (نزدیک به ۹ درصد) و افزایش چشمگیر ذخایر ارزی (از ۱۲,۴ میلیارد در سال ۲۰۲۰ به ۳۱,۴ میلیارد بر اساس برآورد صندوق بین‌المللی پول).

این بهبود عمدتاً به دلیل موفقیت صادرات نفت (عمدتاً به چین) به بیش از یک میلیون بشکه در روز؛ خروج تدریجی از بحران کرونا؛ و افزایش قیمت نفت است. از سوی دیگر، ایران با بحران تورمی رو به وخامت (تورم بین ۴۵ تا ۵۰ درصد در محاسبات سالانه)، کسری بودجه فزاینده، گسترش فقر و فرار سرمایه مواجه است. در سال آینده، حتی اگر آنها به توافق هسته‌ای بازگردند و تحریم‌ها لغو شوند، به دلیل عدم اطمینان در مورد سیاست‌های دولت جدید در واشنگتن، عدم تمایل بیشتر شرکت‌های اروپایی برای انجام این کار، بهبود قابل توجه اقتصادی بعید است. تجارت با ایران و مشکلات ساختاری که اقتصاد ایران از آن رنج می‌برد (فساد، دخالت سپاه پاسداران در اقتصاد و ادامه امتناع ایران از تصویب مقررات FATF). در سناریوی تداوم تحریم‌ها و بدتر شدن آن، انتظار می‌رود که بحران اقتصادی بدتر شود، اگرچه به نظر می‌رسد رژیم می‌تواند با دور زدن تحریم‌ها، افزایش اتکا به چین و تداوم تعدیل اقتصادی با رژیم

تحریم (اقتصاد مقاومتی) خود را حفظ کند.

عرصه اجتماعی: بیشتر سال گذشته با آرامش نسبی در موج اعتراضاتی که از اواخر سال ۱۳۹۶ تا آغاز سال ۲۰۲۰ گریبانگیر ایران شده است، بوده است. این موضوع عمدتاً به دلیل مهار جمعیت توسط کرونا و همچنین افزایش تلاش مقامات برای نظارت و سرکوب آنها است.

با این حال، موج اعتراضات تابستان ۲۰۲۱ در زمینه مشکلات آب و برق نشان داد که فقدان راه حل زیرساختی برای معضل غیرنظامی و بحران اقتصادی همچنان زمینه مساعدی را برای تجدید اعتراضات در سال آینده فراهم خواهد کرد.

عرصه منطقه ای

ایران در سال گذشته با مشکلات فزاینده ای در عرصه منطقه ای مواجه بوده است. خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان به عنوان یک پیشرفت استراتژیک مثبت معرفی شده است، اما تسخیر مجدد طالبان، امنیت و منافع اقتصادی حیاتی ایران را با چالش جدی مواجه می کند. در عراق، شبه نظامیان شیعه طرفدار ایران شکست سنگینی را در انتخابات پارلمانی متحمل شدند و این تصور در حال افزایش است که نظارت سپاه پاسداران بر شبه نظامیان کاهش یافته است. این تحول علاوه بر تلاش های بغداد برای نزدیک تر کردن کشورهای عرب سنی، گواهی بر چالش های پیش روی ایران و نمایندگان آن در این کشور است. در لبنان، حزب الله همچنان با انتقاد از عملکرد و نفوذ فزاینده ایران در این کشور مواجه است، اما تهران به تامین منابع و سوخت از طریق این سازمان ادامه می دهد.

پیشرفت چشمگیر در برنامه هسته ای ایران
روحانی رئیس جمهور سابق ایران در روز ملی هسته ای سالن کنفرانس های ایرانی را بررسی می کند

در سوریه - عملاتی که اسرائیل به انجام آن ادامه داد، چالش مهمی برای ایران به وجود آورد، اگرچه این کشور تلاش های خود را برای ارائه سلاح های پیشرفته به حزب الله متوقف نکرد. با توجه به تداوم روند حل و فصل در سوریه، روند کاهش نیروهای خارجی ایرانی و شیعه در سوریه و همچنین اتکای فزاینده به جنگجویان سوری جذب شده در شبه نظامیان تحت حمایت ایران ادامه دارد. در عین حال، پیشرفت کندی در پروژه های اقتصادی در سوریه و تلاش های مستمر برای گسترش نفوذ اجتماعی، فرهنگی و آموزشی در این کشور وجود دارد. در یمن، کمک های نظامی به حوثی ها در جنگ مداوم آنها علیه عربستان سعودی که مورد حمله موشکی و پهپاد قرار دارد، ادامه دارد. در قفقاز نیز ایران با چالش های جدی روبرو بود، در شرایطی که آذربایجان در رویارویی نظامی با ارمنستان در منطقه قره باغ کوهستانی، تنگ تر شدن روابط آذربایجان با اسرائیل و نفوذ فزاینده ترکیه در منطقه بود. علیرغم این دشواری ها و چالش ها، ایران به تلاش های خود برای پیشبرد منافع بلندمدتش در منطقه ادامه می دهد و در عین حال سیاست های خود را با شرایط متغیر تطبیق می دهد.

شکل ۱: مراکز نفوذ ایران در منطقه

همزمان، روندی در حال توسعه است که از دوران حسن روحانی برای بهبود روابط و کاهش تنش بین ایران و همسایگان خلیج فارس آغاز شد. این روند نشان دهنده درک خلیج فارس مبنی بر ادامه روند جدایی آمریکا از خاورمیانه است و در شرایطی انجام می شود که مذاکرات با ایران به توافق هسته ای بازگشته است که در صورت بلوغ، ایران را از نظر سیاسی و اقتصادی تقویت می کند. از سوی دیگر، این روند تمایل ایران را برای کاهش تنش با همسایگان خود - به عنوان بخشی از سیاستی که به دنبال گفتگوی منطقه‌ای بدون مشارکت واشنگتن است و به عنوان پاسخی به تقاضا برای مشارکت دادن مذاکرات هسته‌ای با سیاست منطقه‌ای ایران، بیان می‌کند. امارات متحده عربی که یک کانال تجاری مهم برای ایران است، در این زمینه مهم است. در این راستا سفر مشاور امنیت ملی امارات و برادر ولیعهد به تهران برجسته بود. حتی با عربستان سعودی، رقیب اصلی ایران، دور چهارم مذاکرات در عراق و با میانجیگری آن اما در حال حاضر بدون پیشرفت در روابط دو کشور برگزار شد.

رویارویی اسرائیل و ایران در سال گذشته ادامه داشته و حتی تشدید شده است. این موضوع در فعالیت های ضد تروریسم منتسب به اسرائیل در برنامه هسته ای منعکس شده است. در حملات اسرائیل در سوریه که به عنوان بخشی از تلاش مستمر برای خنثی کردن تشکیلات نظامی ایران و انتقال سلاح به حزب الله تشدید شد. در دریا، ۱۲ کشتی ایرانی آسیب دیده اند که افشای علنی آنها منجر به حملات ایران به کشتی های تجاری مرتبط با اسرائیل شد.

در حملات متقابل سایبری - از طرف ایرانی حمله به شرکت های غیرنظامی و انتشار اطلاعات به عنوان بخشی از عملیات هوشیاری (در این مرحله در سطح نسبتاً پایین) و اختلالات منتسب به اسرائیل در بندرعباس، در برنامه پرواز و کارت هوشمند برای خرید سوخت صورت گرفت. در عین حال و در غیاب امکان آسیب رساندن مستقیم و مادی به اسرائیل، تعدادی از سازمان ها در یک سال گذشته در معرض اقدامات تروریستی علیه عناصر اسرائیلی در عرصه بین المللی قرار گرفتند.

در کنار فعالیت های منطقه‌ای، روندهای رو به رشدی در سیاست خارجی جهانی ایران وجود دارد که از جمله مهم ترین آن ها، تصمیم راهبردی برای اتکای سیاسی، نظامی و اقتصادی به روسیه و چین است. در این زمینه، قرارداد مشارکت استراتژیک ۲۵ ساله با چین (مارس ۲۰۲۱) امضا و قرارداد مشارکت استراتژیک با روسیه تمدید شد. ایران در سپتامبر ۲۰۲۱ به عضویت سازمان همکاری شانگهای پذیرفته شد و همچنین تعدادی رزمایش دریایی مشترک با روسیه و چین برگزار کرد. این تحرکات، اردوگاه محافظه کاران به رهبری سپاه پاسداران را که همیشه از این جهت حمایت می کرد، در مقابل اردوگاه روحانی که تقویت روابط با غرب را ترجیح می داد، تقویت می کند. آنها به ایران کمک می کنند تا با تحریم

ها مقابله کند و جایگاه بین المللی خود را از جمله در مواجهه با اقدامات آتی آژانس بین المللی انرژی اتمی و شورای امنیت سازمان ملل تقویت نماید.

برنامه هسته ای و مذاکرات برای بازگشت به توافق برجام

بر اساس گزارش آژانس بین المللی انرژی اتمی، از ماه می ۲۰۱۹، زمانی که ایران در واکنش به خروج آمریکا از توافق هسته‌ای - برجام - را نقض کرد، مهم‌ترین و بی‌سابقه‌ترین پیشرفت در این برنامه در سال گذشته ثبت شده است.

مقادیر اورانیوم غنی شده تا ۲۰ و ۶۰ درصد برای غنی سازی بالا برای مواد شکافت پذیر برای اولین تأسیسات هسته ای ظرف سه هفته کافی است. اگر ایران تصمیم بگیرد که مواد غنی شده را تا سطحی نظامی تا پنج درصد غنی سازی کند، حدود دو ماه برای یک ماده شکافت پذیر برای تأسیسات هسته‌ای دوم و حدود ۳.۵ ماه برای یک ماده شکافت پذیر برای تأسیسات هسته‌ای سوم زمان نیاز است.

در عین حال، اورانیوم فلزی در سطح غنی سازی ۲۰ درصد (یک جزء حیاتی در سلاح های هسته ای) تولید می شود. غنی سازی اورانیوم ۲۰ درصد با استفاده از سانتریفیوژهای پیشرفته در سایت فوردو آغاز شد و آژانس بین المللی انرژی اتمی هم بر اساس پروتکل الحاقی و هم مطابق با توافق هسته ای به شدت آن را محدود کرد. این داده ها باعث شد که مدیرکل آژانس بین المللی انرژی اتمی اعلام کند که "عدم همکاری به طور قابل توجهی بر توانایی آژانس برای تضمین ماهیت غیرنظامی برنامه هسته ای تأثیر می گذارد."

در سال گذشته ایران نیز متحمل صدمات و صدمات قابل توجهی شده است:

اول از همه، حذف فخری زاده (پایان ۲۰۲۰) است که عامل اصلی و سازمان دهنده برنامه هسته ای بود، همه اجزای آن را تحت کنترل داشت و از ارتباط مستقیم و نزدیک با مقام معظم رهبری برخوردار بود. و به طور قابل توجه اما به مقدار کمتری به سانتریفیوژ در سایت غنی سازی نطنز (آوریل ۲۰۲۱) و سایت تولید سانتریفیوژ در کرج (ژوئن ۲۰۲۱) آسیب وارد شد. انتخاب تهران برای پاسخگویی، همراه با ترمیم آسیبها و انتقال تأسیسات آسیب دیده به زیرزمین، بخشی از یک سری اقدامات مرتبط با هسته ای بود که توسط قانون مجلس رهبری می شود. این امر به طور مؤثر از دولت می خواهد که غنی سازی را به سطوح بالا پیش برد و تمام اقدامات لازم را برای پیشرفت برنامه و همچنین کاهش نظارت آژانس بین المللی انرژی اتمی انجام دهد. در واکنش به حمله کرج، ایران از ورود بازرسان به سایت و دسترسی به

فیلم جلوگیری کرد. دوره‌های مذاکرات توافق هسته‌ای ایران و آمریکا در دوره جدید ریاست جمهوری، اما در شرایط متفاوت و با مواضع و مطالبات سختگیرانه‌ای که در این مرحله برای واشنگتن و شرکای اروپایی غیرقابل قبول است، از سر گرفته شده است.

شکل ۲: نقض توافق هسته‌ای ایران

مطاد	وضعیت فعلی طبق گزارش آژانس از نوامبر ۲۰۲۱	تعهد طبق قرارداد	مطاد
پیشرفت برای غنی‌سازی در سطح نظامی	غنی شده با ۲۰٪ و ۶۰٪	تا ۳.۶۷	سطح غنی‌سازی اورانیوم موجودی اورانیوم غنی شده
* غنی‌سازی در سطح بالا به اندازه کافی برای اولین تستیات در ۳ هفته * مواد با غنی‌سازی پایین - برای دو آزمایشات دیگر در حدود دو ماه و سه دوره در حدود چهار ماه کافی است	* محدود ۳ تن با غنی‌سازی کم * ۱۱۳ کیلوگرم غنی شده تا ۲۰ درصد * ۱۷.۷ کیلوگرم غنی شده تا ۶۰ درصد	تا ۳۰۰ کیلوگرم در سطح کم غنی‌سازی	سایز غنی‌سازی اورانیوم در فرودگاه
غنی‌سازی در یک سایت محافظت شده از جمله سطوح بالا	* غنی‌سازی با هزار سانتریپوزون نصب شده * غنی‌سازی تا ۲۰ درصد در سانتریپوزون‌های پیشرفته IR-۶	غنی‌سازی در سطح کم است. فقط استفاده از مکان مرکز تحقیقاتی و تولید اورانیوم های با پاور بسیار است.	دانش آب سنگین
* ایران احتمالاً مقدار زیادی نانو در آینده برای راکتور تحقیقاتی استفاده خواهد شد	* دانشخانه - برای ایجاد، بازرسی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی با غنی‌سازی	تا ۳۰ تن	تحقیق و توسعه
پیشرفت عالی تکنولوژی قابل توجه	توسعه سانتریپوزون میکروکانتر IR-۵ فرود فرود ۴۰۰ عدد کانتر IR-۵ ۱۰۰۰ عدد کانتر IR-۴	بر دهه اول - آزمایشی بر روی سانتریپوزون‌های پیشرفته تکنی	ظنرات
بر اعتمادی نسبت به عدم سوء استفاده مواد شلیکات پایز	فصل پیشگیری ظنرات آژانس بین‌المللی انرژی اتمی عدم امرای و ریداکشن اضافی * نقض حل شده گذشته ۳۴٪	ظنرات گسترده بر اساس توافق هسته‌ای	

چهار سناریوی ممکن برای سال آینده

توافق در مورد بازگشت به برجام در یک دوره کوتاه مدت - بعید است؛ ادامه بحث‌ها و آشفتنگی برای ماه‌ها و ماه‌ها، اما بدون اعتراف به شکست - یک احتمال متوسط به شمار می‌رود؛ توافق موقت یعنی کمتر در برابر کمتر که در حال حاضر ایران از آن امتناع می‌کند، اما طرفین ممکن است بر سر آن توافق کنند - احتمال متوسطی دارد؛ عدم دستیابی به توافق، توقف جلسات و آغاز اجرای اقدامات علیه ایران (حتی اگر در عمل طرفین به ادامه مسیر دیپلماتیک باز ادامه دهند) نیز دارای احتمال متوسطی است.

از میان چهار سناریوی احتمالی که برای اسرائیل خوب نیست، جدی‌ترین آنها عدم توافق و پیشرفت ایران در برنامه هسته‌ای است. دولت آمریکا (و اسرائیل) هیچ جایگزین سیاسی دیگری به جز تحریم‌هایی که ایران آموخته است با آنها مقابله کند، ندارند. شکاف بین خطوط قرمز اسرائیل و ایالات متحده، ناشی از تفاوت در درک تهدید و توانایی‌ها، باعث افزایش تنش بین اورشلیم و واشنگتن می‌شود. هیچ تمایلی برای اقدام نظامی آمریکا وجود ندارد مگر شاید در سناریوی دستیابی ایران به تسلیحات هسته‌ای

که اسرائیل ممکن است در مواجهه با تهدید فزاینده ای به بزرگی خود تنها بماند.

در این شرایط پیچیده، بازگشت به توافق هسته‌ای برای اسرائیل ترجیح داده می‌شود، البته مشروط بر اینکه نقض‌های فناوری که توسط ایران از زمان خروج آمریکا صورت گرفته است پشت سر گذاشته نشود چرا که با وجود دانش و تجربه به دست آمده در ایران پس از چندین سال مجدداً به آن برای سازماندهی و تهیه یک جایگزین، فرصت خواهد داد. اسرائیل باید در نظر داشته باشد که دوستانش در خلیج فارس نیز با دولت آمریکا همسو خواهند شد و از توافق هسته‌ای حمایت خواهند کرد و در عین حال گفتگو با ایران را ترویج می‌کنند.

با توجه به اینکه در حال حاضر بازگشت یا عدم بازگشت به توافق عمدتاً به ایران بستگی دارد و شانس عدم بازگشت آن همانقدر و شاید حتی بیشتر از شانس دستیابی به توافقاتی است که امکان بازگشت به توافق اصلی را فراهم می‌کند.

بهتر است اسرائیل در مورد منافع حیاتی خود با آمریکا برای آزادی عمل در عرصه منطقه ای، تداوم ترورها در برنامه هسته‌ای اما فقط در حد کم و با اولویت بالا و همچنین درک در مورد تحولات احتمالی آینده و نحوه برخورد با آنها به تفاهم برسد.

به طور خلاصه، پیشرفت برنامه هسته‌ای به ایران در سال‌های اخیر کوتاه‌ترین فرصت را برای دستیابی به سلاح‌های هسته‌ای، در صورتی که تصمیم به انجام این کار داشته باشد، می‌دهد. تا آنجا که به ایران مربوط می‌شود با توجه پیشرفت‌های ایران در این زمینه و سوسه عدم بازگشت به توافق بدون ملاحظات قابل توجه افزایش می‌یابد، این تردید وجود دارد که آیا واشنگتن توانایی یا تمایلی برای دادن این امتیازات دارد یا خیر.

در این زمینه، اسرائیل در یک سرگشتگی استراتژیک است. سناریوهای مختلف احتمالی، خواه توافق جزئی باشد یا آشفتگی طولانی مدت یا شکست در مذاکرات، برای اسرائیل منفی است.

بنابراین، نیاز به حفظ گفت‌وگوی نزدیک با دولت آمریکا تشدید می‌شود، که امکان تدوین استراتژی جامعی را فراهم می‌کند که شامل ایجاد یک تهدید نظامی معتبر برای سال‌های آینده و ترویج فشار چند بعدی بر ایران؛ از طریق خنثی کردن اجزای پیشرفته برنامه هسته‌ای در صورت لزوم و بمباران گسترده ای برای توقف پایگاه‌های ایران نه فقط در خاک سوریه و تشکیل ائتلاف گسترده منطقه ای (با استفاده از قراردادهای ابراهیم) و در سطح بین‌المللی برای محدود کردن گام‌های ایران و تقویت بازدارندگی در برابر آن می‌شود.

مانند سایر نقاط جهان، تشکیلات دفاعی اسرائیل از نزدیک وضعیت اوکراین را زیر نظر دارد و سخت کار می‌کند تا دریابد که درگیری احتمالی بین مسکو و کیف و واکنش واشنگتن چه معنایی برای منافع اسرائیل دارد. اسرائیل بیشتر از سایر کشورها ممکن است خود را در موقعیتی ناخوشایند ببیند. از یک سو، ایالات متحده بزرگترین متحد و حامی دیرینه اسرائیل است. در عین حال، اورشلیم باید روابط خوب خود را با مسکو حفظ کند تا توانایی انجام حملات نظامی علیه منافع ایران در سوریه را حفظ کند. جایی که روسیه تا حد زیادی حریم هوایی را در اختیار دارد. برای مثال، اگر ایالات متحده خواستار تحریم های گسترده علیه روسیه شود، اورشلیم باید با دقت تمام گام های بزرگ رویه جلو را ارزیابی کند. هر گونه اقدامی علیه روسیه می تواند متحرک به مسدود شدن عملیات اسرائیل در سوریه شود. به طور بالقوه پرسئله نظامی را در معرض خطر قرار می دهد. در صورتی که عملیات بیت المقدس را برای امنیت ملی خود حیاتی می دانند.